МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетийн а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Ера 31 ДЕКАБРЬ 1959 шу
№ 105 (2417)
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето колхозникаши, совхозий болхлойи, юрта боахама специалисташи, беррига къахьегамхойи, партийнии, советскии, профсоюзнии, комсомольскии организацеши тIахьех семилетни планах тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдараи юрта боахама продукташ шортта хилийтараи шоай творчески низ тIабахийтеи вай мехка коммунизм хьалъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсама юкъе сийленца дакъа лацеи.

ЦIАККХА А ДИЦЛУРГДОАЦА 1959 ШУ

Чакхдаьнна даьлар цхьаькха а сийлен шу. Къаьстта хьинар ураоттадаь къахьегаш ба тахан вай ерригача заводашка, фабрикашка, шахташка, промыслашка, колхозашка, совхозашка балхаш деш бола советски нах. ХIара къахьегамхочоа дага да Коммунистически парте XXI съезда шу — семилетка хьалхара гIа — махулла дикагIа чакхдаккха.

Хетаргахь укх шера хургйола итогаш гуча я. Еррига промышленни производство 11 процент лакхлургья 1959 шера. Цу цифро хьахьокх укх шера промышленни продукци ворхI шера плана тIа лаьрхIачул 1,5-зза дукхагIа арахийца хилар.

Къаьстта чехка дегIайоагIа вай еза-йоккха промышленность, хIана аьлча, кхоана доахаргдолча кхы а доккхагIа долча толамий лард я из. Цецвоаккхаш чехка лакхлу металл арахецилга, электроэнерги хьаелга, мехкдаьттеи гази йоаккхилга.

Дика лакхденнад бахача наха эша тowараш арахецилга а. Дукха хьаду хIанз кIадаш, когагIирс, тийга хIамаш, кхачан товараш, иштта кхыйола хIамаш.

ДIаяхача ханашка а е вай хана а цхьанна мехка хьалдаьдац вайцига миссел дукха нах чубаха цIенош. Колхозникашеи юрташкарча интеллигенцеи шоашта даьраш доацаш 80 млн. квадратни метр совгIа керда нах чубаха цIенош даьд вай мехка алхха укх цхьан шера. Кхыметтел Америка ВIашагIкхийттача Штаташка а тIехьа цхьанна капиталистически мехка хила йиш йолаш гIулакх дац цхьан шера ужжа миссел цIенош хьаделга.

Ахка декъа хилар бахьан долаш юртбоахама хало шу дар 1959 шу. Цхьабакъда, социалистически общество ваха саг ужжамо гIулакхаш нийсделча де хIама доацарех вац. Дукхача районашка йокъал лаьтта йоллашехьа а юккъера лаьрхIача дадахача пхе шерах цхьацца шера чуденачул дукхагIа денад укх шера ялат чу, хIаьта паччахьалкхено 1959 шера ийцача ялатах 60 процент керда аьхача лаьтташкара чудена ялат а дар.

ЦIаккха а дицдала йиш йоацаш да семилетка хьалхара шу советски Iилманеи техниканеи карагIдийннарий хьакъехьа а. Доккха хIамаш карагIдаьннад Советски сага космос караерзаеш. Хьа а даь форда тIа лелаш да атомни двигатель тIа а латташ дола ша эттIабу кема «Ленин». Кхо ракета яхийтай алхха укх цхьан шера сигала. Царех цаI маьлха спутник а хинна дIаяхай, шоллагIчо бетта тIа Советски герб тIа а латташ йола вымпел кхоачаяьй, кхоалагIчо лаьттара хьежача бIаргаго йиш йоацача бетта оагIон сурташ а даьха бетта къайле йовзийтай.

Иштта да Советски наха семилетка хьалхарча шера карагIдийнна гIулакхаш. Вай доттагIаша меттел моастагIаша а кхетадаьд хIанз Советски наха карагIдаьнна гIулакхаш боккха лоархIам болаш хилари, хIаьта хьатIайоагIача хана цар кхы а доккхагIа толамаш доахарг хилари. Цудухьа хIанз дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоалуш доагIа. Массанахьа чIоагIлуш латт машара гIулакх, «шийлача тIема» политика тIехьа латтарий гIулакхаш ди тIехьа талхаш латт.

Советски Союзерча дерригача халкъашца цхьана халкъа боахам дегIабоалабара доккха толамаш даьхад укх шера Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а. Ханал ши кIира хьалха кхоачашъяьй шера йола промышленни продукци арахецара план. 1958 шераца нийсдича 11 процент лакхбеннаб укх шера промышленни продукце боарам. Продукци хьаярга дIабода мах лохбаларах хинна экономи 90 млн. сомага кхоач. Совнархоза промышленноста дерригa керттера доакъош хиннад укх шера толамца болх беш. ТIехкхоачашъяьй мехкдаьттеи гази яккхара, фенол, ацетон, синтетически спирт, дукхагIа йола мехкдаьтта сийрда продукташ арахецара план. Ханал хьалха кхоачашъяьй валови продукци арахецара план моттигерча промышленностои респромсоветои а.

Производственни процессашта механизации автоматизации яр бахьан долаш къахьегама овсарал лакхъеннай совнархоза промышленносте гIолла 5 процентн моттигерча промышленносте гIолла 6 проценти.

Дика доккха толамаш даьхад семилетка хьалхарча шера вай республикерча юртбоахама къахьегамхоша а. ССКП Центральни Комитета декабрьски Пленума бахаа боаггIача тайпара накъа бахара духьа, шерра социалистически яхь а йоаржаяь, ханнахьа дIадийнад укх шера гурахь дув ялат, планах лаьрхIачул дукхагIа 3 эзар гектар а ювш. Соахкарчул 66 эзар гектар дукхагIа аьхай эяб.

ТIехкхоачашъяьй шера йола продуктивни доахани коа тIара оалхазараши дебадара план. Соахкарчул 22 процент дукхагIа даьккхад дулх, 8 процент дукхагIа яьккхай шура. Юкъера лаьрхIача укх шера цхьан фуражни Iаттагара яьккха шура 1958 шерачул колхозашка гIолла 167 килограмми совхозашка гIолла 10 килограмми дукхагIа я.

Халкъа боахама а культурно-бытовой а гIишлош хьаярга укх шера дIадахийта ахча совнархозе гIолла 25 процентн Министрий Совете чудоагIача боахамашка гIолла 35 процентн соахкарчул дукхагIа да. Нах чубаха цIеноши культурно-бытовой гIирсаши хьалдарга дIадахийтад укх шера 160 млн. сом, хIаьта царех хьалдаь йистедаьнна нах чубаха цIенош 80 эзар квадратни метр да. Массехк керда школа я укх шера хьалъяь.

Шоашта карагIдийннарех тоъам а баь соцаш бац советски нах. Доккхий декхараш да хьатIадоагIача 1960 шера Советски наха хьалхашка латтараш. Промышленностьи юрта боахами дIахо дегIадоаладара, культура лакхъяра, бахача наьха хьал-торо тоадара IалаьмаТе дукха балхаш де деза Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой хьатIадоагIача семилетка шоллагIча шера.

Кердача толамашка, новкъостий! Воай низ ца кхобеш къахьегаргда вай республика халкъа боахам дегIабоалабара, культура лакхъяра, бахача наьха вахара-хьал тоадара.

Коммунистически общество хьалъяра керда толамаш доахаргда вай!

Шера план ханал хьалха кхоачашъяьй!

I

ССКП XXI съездеи ССКП ЦК июньски (1959 ш.) Пленумеи решенеша дегаш ура а оттадаь, семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь а йоаржаяь, бос болча металлий лоархIамегIара тайпаш арахецара 1959-ча шера оттаяь хинна план ханал хьалха, 27-ча декабре, кхоачашъяьй СССР бос болча металлурге болхлоша.

Шу йистедалалехь кхы а дуккха рафинированни гез, цIаста, цинк, никель, кобальт, олово, ртуть, кхыдола бос бола металлаш доахаргда.

II.

ССКП XXI съезда исторически решенеш ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа къовсам а лоаттабеш, социалистически яхь а йоаржаяь ханал хьалха, 27-ча декабре ,1959-ча шерара мехкдаьтта даккхара план кхоачашъяьй мехкдаьтта промышленноста болхлоша.

Планал совнагIа цаI ах миллион тонн денна ца Iеш мехкдаьтта лургда.

III

ССКП ЦК майски (1958 ш.) Пленума а ССКП XXI съезда а решени кхоачаш а еш, шерра социалистически яхь а йоаржаяь химически промышленноста лоархIамегIара продукташ яхара оттаяь хинна 1959-ча шера план ханал хьалха кхоачашъяьй химически промышленноста болхлоша. Каустически сода даккхара шера йола план 25-ча декабре, минеральни удобренеш яра план — 23-ча декабре, автомобилий хьамча чархаш яра план — 20-ча декабре, искусственни синтетически хьоасий а, синтетически кIув а пластически хIамаш а яра план — 27-ча декабре, сапаш дара эша синтетически хьаьна кислоташ дара план—30-ча ноябре кхоачашъяьй.

СССР Министрий Совета чуйоагIа Центральни статистически управлени.

* * *

1959-ча шера оттаяь хинна мухьаш дIа-юха кхахьара ерригa план а мухьий оборота план а 20-ча декабре кхоачашъяьй СССР машиннаькъа транспорта болхлоша: Ханал хьалха кхоачашъяьй руда, Iаьржа металлаш, мехкдаьтта, ялат, хьу дIакхьа кхахьара план. СихагIа лела яьннай мухь кхухьаш йола вагонаш.

50 миллион тонн хулаш бола мухь планал совнагIа дIа-юха хьоргба шу чакхдалалехь.

Тиркагара Маныче кхаччалца

Къулбехьара Къилбаседенгахьа ахъяьсса уллача Нехiий аренцарча доазонна юхе гIолла Iодода 150 километр дIаьха Терско-Кумски магистральни канал. Цун кхо дакъа хих хьалдиза да, хIаьта из Iокхоачалучча хьалъеш латт цун хий дIадехкардола Горькобалковски тIишло. Из хьалъяь яьнначул тIехьагIа Тирка чура хий Кума яхача хи чу хьедаргда.

Из хургда хьатIахулча шера хьалхара ах шу дIадалалехьа, хIаьта гидромеханизатораш хIанз къилбаседенгахьа, «Iаьржача лаьтташкарча» даьгIенашка дIахо никъ буллаш боахк Терско-Кумски канал кхы а IодIаьхдергдолаш. Кердача канало вIашагIхоттаргда Кума яха хийи манычски дира Iамаши. Цитгара хьаьяьннай цун цIи а: Кумо-Манычски канал. Цун дIоахал 92 километри секунда цу чу гIолла Iодода хий 60 кубометри да. Тоадаь даьнна хьорсам 40 километр да.

(ТАСС).

ССКП обкоме

Семилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе этта социалистически яхь йоаржаярах

ССКП XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъеш ССКП ЦК-а декаберча Пленума яха майоаггIара накъа яха шерра яхь а йоаржаяь, Грозненски химически завода коллективо семилетка хьалхарча шерара план ханал хьалха, 7 декабре кхоачашъяьй. Шу йистедаллалца йолча хана итташ миллионаш сом мах бола дика продукташ арахецаргья.

ВорхI шерара план ханал хьалха кхоачашъеча шоашкара доагIа дизза дакъа лаца чIоаггIа безам а болаш, завода коллективо 1960 шера паччахьалкхен план ханал хьалха кхоачашъе декхар тIаийцад.

1960 шерара — семилетка шоллагIча шерара план кхоачашъе йоаржаеча социалистически яхьа боккха лоархIам а беш, ССКП обкома бюрос соцам бу:

1. 1960 шерара — семилетка шоллагIча шерара план ханал хьалха кхоачашъе социалистически яхь йоаржае промышленноста, транспорта, строительни организацей беррига болхлойи Нохч-ГIалгIай АССР-а юрта боахама къахьегамхойи тIахьехаш йола Грозненски химически завода коллектива инициатива могайойла.

2. ССКП-а горкомаш, райкомаш, первични партийни организацеш, облсовпроф, профсоюзий обкомаш, ВЛКСМ-а областной, городской, районни комитеташ Грозненски химически заводо дIадоладаь чIоагIа лоархIам бола гIулакх хьаллаца, предприятей коллективаштеи юрта боахама къахьегамхоштеи юкъе политическии кхетамеи болх чIоагIагIа а дикагIа а бе декхарийла йойла, къахьегамхой инициатива 1960 шерара план ханал хьалха кхоачашъяреи республика предприятей, стройкай, совхозий, колхозий дика хьокхамаш хадданза лакхдараи тIа а ерзаеш. Болхлойи колхозникийи теоретически, кхетам, технически, юртбоахама хьакъехьара говзалаш лакхъеш шерра гIулакх дIадоладе. Шефал деча колхозаштеи совхозаштеи юртбоахама производствана механизаци еча а царна электрификаци еча а хадданза новкъостал де.

3. Совнархоза, министерствай, ведомствай, промышленни предприятей, строительни организацей, транспорта, совхозий, колхозий хьалхле лелаераш декхарийла болба яхь лоаттаераштa шоаш тIаийца декхараш кхоачашде эша хьалаш хилийта, хIара смена, цеха, бригадо, звенос баьча балха бокъонца учет лелае а итогаш е а.

4. Республикански, городской, районни, дукха тираж йола газеташ а радиовещанеи телевиденеи комитет а декхарийла йойла 1960 шерара план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яхь кепайоазон тIа а радиоца а ювца.

ССКП ЦК Пленума 25 декабре 1959 шера тIаийца соцам

ЮРТА БОАХАМ ДIАХО ДЕГIАБОАЛАБАРАХ

(Лаьтта́нца деш дола балхаш тоадареи, ялат, шекар ду свеклаш, боамби, кхыйола технически культураш, коартолаш, баьца даараш, сомаш, комсаш, лаьттах хьатIайоала кхыйола продукташ дукхагIа яхареи хьакъехьа, юкъара берзабаь бола хьайбай боахам дегIабоалабареи, дулх, шура, тха, фуаш, кхыйола хьайбай продукташ дукхагIа яхареи хьакъехьа, колхозаши, совхозаши кадраш́ца чIоагIъяра хьакъехьа, юрта боахама дIахо механизациера, къахьегама овсарал лакхъяра, продукцега шийга дIадодар чухнахьа даккхара хьакъехьа, колхозий юкъара боахам чIоагIбареи колхозникий материальни хьал-торо тоаяреи хьакъехьа ССКП XXI съездои ЦК декабрьски (1958 ш.) Пленумои яь решенеш кхоачашъяра де дезача гIулакхех).

ССКП Центральни Комитето дика а хеташ белгалдоаккх, коммунизм хьалъяра йола IалаьмаТе йоккха программа оттаяь йола ССКП XXI съезд хилча денз хьайоагIача хана промышленность а юрта боахам а дегIабоалабара, халкъа хьал-торо тоаяра, Советски паччахьалкхен машар безаш йола арахьара политика чакхъяхара керда доккхий толамаш даьха хилар.

Турпалерча болхлой классо хьийга къа бахьан долаш тIехкхоачашъяьй промышленни производствай 1959-ча шера 11 бетта план. Планал совгIа 40 миллиард сома маьха яь ца Iеш хьаяьй промышленни продукци.

Соахка цу юкъа яьчул планах 7,7 процент дукхагIа хьае лерхIаш хинна промышленни продукци 11,3 процент дукхагIа яьй. Цу тайппара, семилетка хьалхарча шера баьча балха итогаша хьахьокх ворхI шера плана контрольни цифраши лерхIаш хинначул сихагIа вай промышленность дегIаухаш хилар. Дика ка а йоалаш кхоачашъеш латт промышленносте а гIишлош еча а сихха технически прогресс яра хьакъехьа парте кийчъяь йола программа. ТIехкхоачашъю къахьегама овсарле лакхъяра даькъе а промышленни продукцеги гIишлош хьалъяргеи шийга дIабода мах чухнахьа баккхара даькъе а планах йола заданеш. Укх шера карагIдаьннача хIамаша торо хилийтай семилетка шоллагIча шера халкъа боахам дегIабоалабара йолча плана юкъе хьалхагIа контрольни цифраш тIа лерхIаш хинначул дикка дукхагIа промышленни производство хийла 1960-ча шера, аьнна, даьха.

Юрта боахам дIахо дегIабоалабара де деза, аьнна, парте XXI съездои ССКП ЦК декабрьски (1958 шу) Пленумои кийчдаь хьалхашка оттадаьча гIулакхаша цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа айлир советски наьха балхацара хьинар. ССКП XXI съезда решенеша дегаш ура а оттадаь, ворхI шера планах де лаьрхIараш ханах хьалха, хиъ-пхиъ шера, кхоачашде, хIара сага лаьрхIа дулха а кхыйола хьайбай продукташ а яхара лоацца хана США-на тIехьакхе шерьяь социалистически яхь йоаржайир юрта боахама къахьегамхоша. БIаьсти ювш йола культураш дIаера план тIехкхоачашъяьй 1959-ча шера колхозашеи совхозашеи. Еррига юртбоахама культураш дIаювш дола лаьтта укх шера 196 миллион гектар да, е 1953-ча шера хинначул, лоадама хIама ца эшшаш, 40 миллион гектар дукхагIа. ХьажкIаш дIайийна лаьтта 22 миллион гектарал дукхагIа да. Мехка дуккхача йоккхийча ялатий районашка йокъал этта хинналe а, хIаьта а укх шера паччахьалкхено кхоачам хиллал ялат ийцал.

Сихха дегIабоагIаш латт юкъара хьайбай боахам. 1959-ча шера 11 бетта колхозашеи совхозашеи соахка цу юкъа даьккхачул дулх—32 процент, шура—15 процент, фуаш—25 процент, тха — 11 процент дукхагIа даьккхад. Еррига хьайбай продукташта паччахьалкхен закупкаш яра йола план тIехкхоачашъяьй.

1959-ча шера мехка 62 миллион тонн шура йоаккхаргья, из США йоаккхача валови шурал 5 миллион тонн хинна ца Iеш дукхагIа хул. Укх шера даьккха даьтта 845 эзар тонн да, вешта аьлча хIара сага сих 4 килограмм. США хIара сага сих доаккхачул дукхагIа хул из. Цига укх шера, тIаьхьажжа аьлча, хIара сага сих 3,7 килограммага кхаччалца мара даьккхадац даьтта.

Хьайбай продукташ йоахилгеи закупаш елгеи алсам даларца цхьана колхозашеи совхозашеи укх шера дикка дебадаь продукташ луш дола хьайбаш. 1959-ча шера 1 декабрь хьаотташ соахка цу хана хиннарел 18 процент дукхагIа хиннад доахан, цу даькъе цетта доахан 13 процент, хьакхарч дукхагIа хиннай 19 процент, жаи Iаьзарийи — 5 процент, коа тIара оалхазараш — 33 процент. Хьайбай боахам айбара хоадам беш дола гIулакх хилар йолкъарийца дика кийчо елгах, керттерча даькъе хьажкIаш дукхагIа дIаерцеи уж дикагIа хьувкъийтарцеи а еш.

Юрта боахам техникаца IалашбелгIа лакхденнад. Колхозий боахам дIахо дегIабоалабара чIоагIа лоархIам болаш хилар колхозашка шоай доалахь а йолаш техника кхачийтар. Из гIулакх чакхдаккхаро керда торонаш елар колхозни строях шийха йоахкаш йолча аьттув болча оагIонех пайда эца, колхозий юрто коммунизмагахьа хьоча наькъацара экономически а политически а цекхараш сихагIа къоастае.

Болх дика бовзаш болча специалистащцеи организаторащцеи социалистически юрта боахама дерригa доакъош чIоагIдара дукха организаторски болх лелабаьб вай парте укх тIеххьарча шерашкахь. КIезига кхийнабац колхозашкеи совхозашкеи башха дика кулгалхой. Колхозашкеи совхозашкеи хIанз балхаш деш 300 эзарнел дукхагIа специалисташ ба лакхареи юкъера специальнии образовани йолаш. Аханел дукхагIа бола колхозий председателаши, лоадама хIама ца эшшаш 90 процент совхозий директораши лакхара а юкъера специальни а образовани йолаш ба.

Лаьттах дIаювча хIамайи хьайбайи боахам айбара а юртбоахама продукташ дукхагIа яхара а хьакъехьара ССКП XXI съездои ССКП ЦК декабрьски (1958 шу) Пленумои яь решенеш кхоачаш мишта яьй, аьнна, РСФСР Министрий Совето, Украина, Казахстана, Белоруссе, Узбекистана, Таджикистана, Азербайджана компартей ЦК-аша яьча докладашка ла а дийгIа, уж йийца а йийца, ССКП Центральни Комитета Пленумо белгалдоаккх цу республикашкарча партийни организацеша, советски а юртбоахама а органаша юрта боахам дIахо дегIабоалабарнеи семилетка хьалхарча шера тIаийца хинна планах йола заданеш а декхараш а кхоачашдарнеи де деза гIулакхаш кийчдаь а чакхдаьха а хилар.

Российски Федерацеи Украински республикаш партийни, советски, юртбоахама органаша, колхозаша, совхозаша дикка дукха болх оаьо ялатий боахам дегIабоалабарнеи ялатийца мохк IалашбарнеI, шекар доаккха свеклаш а кхыйола технически культураш а дукхагIа яхара.

Ялаташ дукхагIа дахара йоккхий торонаш йолча Казахски республике укх шера дика ялат кхедаьдар. цхьабакъда, юрта боахама деча кулгалца цIенхашгта дола кхоачамбоацараш хиларах а организаторски болх эсала лелаьарах а ялат ший ханнахьа чу ца эцаш дисар. Казахстана КП ЦК-о, республика Министрий Совето, Кустанайски, Кокчетавски, Къилбаседа-Казахстански парте обкомаша а облисполкомаша а эшшаш йола кийчо янзар ялаташ чуэцара, механизаторащца Iалашъянзар колхозаши совхозаши, иштта вIашгIехьадаккханзар ялат чуэцаш йолча техникана ремонт еш республикерча колхозашкеи совхозашкеи ялат чуэцача болх ца беш хилар ткъаь итт эзарнел дукхагIа комбайнаши цхьаитта эзар жаткеи. Укх шера паччахьалкхено механизаторащца, ялат чуэцача техникаца, автотранспортаца Казахстана даьча новкъосталах пайда эцанзар республикански организацешта. Цу дерриганеша а ялат чуэцара балхаш чIоагIа тIехьадаьхар. ялаташ зехьа доа а дир. хIаьта дуккха ялат чу ца а эцаш дай кIал а дахар. Ше тIаийца декхараш кхоачаш ца дарал совгIа, кхыметтел ялат дохкара йола паччахьалкхен план а кхоачашъяьяц республико.

Российски Федерацеи Белорусски республикеи алсам даьннад баьца даараши коартолаши йоахилга. къаьстта дукхагIа йоккхийча городаштеи промышленни центраштеи гонахьа вIашагIъехкача специализированни совхозашка а доалаш.

Боамби дукхагIа баккхара даькъе доккхий толамаш даьхад Узбекскии Таджикскии республикаша. Боамби бувш йолча районашкарча колхозашеи совхозашеи укх шера тIехкхоачашъяьй шера йола план. цар паччахьалкхенга беххаб 4 миллиони 669 эзари тонн боамби-бедал вай мехка боамби бе баьлча денз цIаккха а ца хиннача боарамехьа дукха ба из.

Комсаш, сомаш, чай дукхагIа дахара даькъе цIенхашгта дика каьннай Российски, Украински, Казахски, Узбекски, Грузински, Азербайджански, Молдавски, Таджикски, Киргизски, Армянски, Туркменски республикашкарча колхозийи совхозийи.

Дикка толамаш даьхад дулх даккхара даькъе. Укх шера цIабахача 11 бетта дулх дукхагIа даьккхад колхозашеи совхозашеи Российски Федераце—35 процент, Украински ССР-е—30 процент, Казахски ССР-е — 37 процент, Белорусски ССР-е — 31 процент, Узбекски ССР-е — 13 процент, Грузински ССР-е — 9 процент, Азербайджански ССР-е — 12 процент. Литовски ССР-е — 32 процент. Молдавски ССР-е — 9 процент. Латвийски ССР-е — 39 процент. Киргизски ССР-е — 32 процент, Таджикски ССР-е — 22 процент. Армянски ССР-е — 5 процент Туркменски ССР-е— 6 процент.Эстонски ССР-е 42 процент. Иштта дукхагIа даьхад шура, тха, фуаш а.

Хьайбай юкъара боахам тоабара даькъе, партийни организаце кулгалца гIорбаьнна боккха толам баьккхаб Рязански областерча къахьегамхоша. 1959-ча шера колхозашкеи совхозашкеи доаккхаш дола дулх 3,8-зза дукхагIа а доаккхаш, 1958-ча шера дехкачул дерригa а кхозза дукхагIа паччахьалкхенга дулх а дохкаш цар сийленца кхоачашдаь шоаш тIаийца хинна лакхара декхар. Рязански областерча къахьегамхоша гойтача шу башха дикача хьокхамо белгала бакъду, юрта боахама продукташ йоахилга алсам даккхара даькъе мел йоккхий торонаш я хIара колхозе, совхозе, хIара районе, хIара областе.

Семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа яьржача дерригача халкъа социалистически яхье дикагIа йолча колхозашеи совхозашеи, юртбоахама производстверча новатораша геттара дика хьахьокх лаьтта дIаювча хIамий а хьайбай боахама продукташ сихха дукхагIа яхара IалаьмаТе йоккхийча торонех мишта пайда эца беза.

Тамбовски областерча нов. Е. И. Андрееваc кулгалдеш йолча Коминтерна цIерахча колхозо ханал цхьа шу хьалха кхоачашдаь шийн декхараш. Юртбоахама лаьттан хIара бIаь-бIаь гектара лаьрхIа 171 центнер дулхи 350 центнер шуреи яьккхай цо.

Рязански областерча нов. А. И. Ефремоваc кулгалдеш йолча Кирова цIерахча колхозо 1959-ча шера 4,5-зза алсамдаьккхад дулх доаккхилга. Юртбоахама лаьттан хIара бIаь-бIаь гектара лаьрхIа 173 центнер дулх а даьккхад, хIаьта паччахьалкхенга 346 центнер шура а ехкай цо.

Львовски областерча Шевченко цIерахча колхоза свинара Ярослав Чижа укх шера 11 бетта 560 центнерал дукхагIа хьакхий дулх паччахьалкхенна дIа а деннад, хIаьта 1960-ча шера эзар центнери, 1961-ча шера 2,5 эзар центнери хьакхий дулх дIадала аьнна дош а деннад.

Хьайбай боахамерча цу новатора балхацара къаьстта дика гIулакх да хьакхий дулха центнер тIаккхетийтарга шийга дIадодар кIезига хилар, укх шера 224 сом мара хиннадац из. КIезига мах болаш дола коача доакъар дукхагIа а долаш, хьакхарч кхоабилга дика хьисап долаш нийса вIаштIехьдаккхарах дуденнад нов. Чижага из гIулакх, хIаьта хьакхий дулха центнер тIаккхетийтарга цо укх шера дIадахийта концентрированни доакъар 2,7 центнер мара дац. Къахьегаш дуккха чухнахьа баьлар цокх-доккха Iулаш а деш, чу а ца лоаттаеш арахьа хьакхарч йоажарахи халача балхашта механизаци ярахи.

Омски областерча «Победитель» яхача совхоза свинарка Татьяна Перешивко цхьайтта бетта 2.076 хьакха кхаба а кхаьба. 1.972 центнер хьакхий дулх паччахьалкхенга дIаденнад.

Калинински областерча «Большевик» яхача совхоза свинарка Валентина Беловас дош деннадар укх шера 1.500 хьакха кхее а 1200 центнер хьакхий дулх паччахьалкхенна дIадала а, аьнна. Ше денна дош цо кхоачашдаь.

Латвийски ССР-ерча «Катенieки» яхача совхоза свиновода Антон Бартулиса 2.014 хьакха кхаба а кхаьба 2000 центнер хьакхий дулх паччахьалкхенна дIаденнад. ХьатIадоагIача шера 3 эзар хьакха кхаба а кхо эзар центнерал кIезигагIа доацаш хьакхий дулх паччахьалкхенна дIадала а, аьнна, дош деннад цо.

Харьковски областерча «Борки» яхача совхоза оалхазараш леладеш йолча Вера Сидора 1959-ча шера ше цхьаь лелаяьй яхкаш йола 6 эзар котам, хIаьта царгара миллион фуъ а гулдаьд цо. 1960-ча шера ше цхьанне 12 эзар яхкаш йола котам лелае а, царгара 2 миллион фуъ гулде а, аьнна, дош а деннад цо.

Рязански областа «Фундамент социализма» яхача колхозерча гIоръяьнна йолча доярка, шозза Социалистически Къахьегама Турпал йолча Прасковья Коврова́с хIара Iатта 8 эзари 259 килограмми кхоачаш шура яьккхай укх шера.

Сталинградски областерча «Красное Сормово» яхача колхоза доярка Вера Рыбачека укх шера 11 беттаи ах беттаи хIара Iаттагара 5.100 килограмм шура яьккхай. Валентина Гагановас доладаь гIулакх хьал а лаьца, шийга хинна дукха шура луш дола доахан кхыча доярката дIа а денна, цо шийга хьайицаI кIезигагIа шура луш дола доахан, хIаьта хIара Iаттагара шера 6 эзар килограммал кIезигагIа йоацаш шура яккха, аьнна, дош а деннад цо.

Ставропольски краерча Сталина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуно Иван Малашенко жа дукхагIа дахкаргдола гIулакх вIашгIехьа а даьккха 1958—1959-ча шерашка бахкаш болча хIара бIаь-бIаь жийно 374 Iаьхар белга Iалашдаьд. Цхьатарра дIалаьрхIача шера жа Iулацарча хIара устагIанна тIера 10 килограмм тха а даьккхад.

ХьажкIаши кхыйола культураши кхееча деча балхашта механизаци еш йоккхий коталонаш яьха цIи хеза бола механизатораш Николай Мануковскийи Александр Гиталови колхозни производства дерригача доакъоашка комплексни механизаци яра инициатораш а хинна дIаайттар.

Боамби кхебеча механизатораша Валентин Тюпко, Турсуна Ахуновас, Меликуза Умурзакова, Самад Курбанова, Абубакир Балабаева, кхыбараша а даьхача IалаьмаТе доккхийча производственни толамий боккха лоархIам ба.

Ташкентски областерча Кирова цIерахча колхоза колхозница-механизатора Турсуна Ахуновас укх шера боамби чуэцача машинаца 210 тонн боамби-бедал чуийцай. 100 гектар лаьттан тIа цIабийна боамби дIабийнача хана денз чуэцаца цунца 1960 шера дергдола балхаш кхмень юкъе а ца йоалаеш машинашца шийн механизаторий бригадо дергдолаш декхар тIаийцад цо. Из керте латтача бригадо 1960 шера 500 тонн, е гектара тIара 50 центнер боамби-бедал яккха цекхар тIаийцад.

Дукхача районаша, колхозаша, совхозаша, производства новатораша доккхийча кхашка чIоагIа хьувкъийтай хьажкIаш.

Красноярски краерча Ермаковски, Каратузски, Курагински Краснотурански, Рыбински, Саянски, Минусински районашка гектара тIа 300 центнерал тIех гIадамаш а тIехь моша хьажкIаш кхеяьй. Н. Мануковскеца яхь лелаеш болча Минусински района Сталина цIерахча колхозерча механизаторашa алхха машинашца болх беш 153 гектар йолча лаьтта хIара гектара тIара 600 центнер совгIа хьажкIий моша доакъар даьккхад, хIаьта Ермаковски районерча Сталина цIерахча колхоза звеньевойс М. Селезнева баьх долча хий сецача 100 гектар лаьтта хIара гектара тIара 1300 центнер хьажкIий моша доакъар даьккхад.

Тернопольски областе 38 эзар гектар йолча лаьтта юкъера лаьрхIача гектара тIара 40 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхай, хIаьта 100 эзар гектар йолча лаьтта гектара тIара 550 центнер гIадамаш а тIехь моша хьажкIаш яьхай. Залещицки района Москван 800 шу дизара цIерахча колхоза Петр Матрука звенос 15 гектар йолча лаьтта гектара тIара 221 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхай, хIаьта 65 гектар йолча лаьтта гектара тIара 1460 центнер гIадамаш а тIехь моша хьажкIаш яьхай. Мельнице - Подольски районерча Сталина цIерахча колхоза Евгений Долинюка звенос 105 гектар йолча лаьтта гектара тIара 1605 центнер хьажкIий моша доакъар даьккхад, хIаьта 20 гектар йолча лаьтта гектара тIара 223 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхай.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

ССКП ЦК Пленумо 25 декабре 1959 шера тIаийца соцам

ЮРТА БОАХАМ ДIАХО ДЕГIАБОАЛАБАРАХ

(Лаьттанца деш дола балхаш тоадареи, ялат, шекар ду свеклаш, боамби, кхыйола технически культураш, коартолаш, баьца дaараш, сомаш, комсаш, лаьттах хьатIайоала кхыйола продукташ дукхагIа яхареи хьакъехьа, юкъара берзабаь бола хьайбай боахам дегIабоалабареи, дулх, шура, тха, фуаш, кхыйола хьайбай продукташ дукхагIа яхареи хьакъехьа, колхозаши, совхозаши кадраща чIоагIъяра хьакъехьа, юрта боахама дIахо механизаци яра, къахьегама овсарал лакхъяра, продукцега шийга дIадодар чухнахьа даккхара хьакъехьа, колхозий юкъара боахам чIоагIбареи колхозникий материальни хьал-торо тоаяреи хьакъехьа ССКП XXI съездои ЦК декабрьски (1958 ш.) Пленумои яь решенеш кхоачашъяра де дезача гIулакхех).

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Ерригача республикашка, краяшка, областашка юрта боахама тайп-тайпарча доакъошка къахьегама овсарал лакхъеча доккхий толамаш даьха эзараш производства новатораш ба. Цар Iалаьмате дикача хьокхамо юрта боахам лакхбе, лаьттан тIареи хьайбашкареи йоаха продукташ вай мехка шортта хилийтара тIехь лоаттабеча къовсаме юрта боахама берригача къахьегамхой дог ураоттаду.

ДикагIа йолча колхозийи, совхозийи, производства новаторийи опыто юртбоахама продукци дукхагIа йоаккхаш цар даьхача толамаша тешам болийт семилетка заданеш а уж ханал хьалха кхоачашъе тIаийца декхараш а хIара колхозои совхозои, хIара областои республикои толамца кхоачашдергхилараx.

Республикаша, областаша, дикагIа йолча районаша, колхозаша, совхозаша, производства новатораша даьха дика толамаш белгал а доахаш, ССКП ЦК-а Пленумо теркам тIабохийт дуккхача областашка, районашка, колхозашка, совхозашка юртбоахама продукташ дукхагIа яха йиш йолча торонех бизза пайда ца ийца хиларaи шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара хьакъехьа уж тIехьайисараи.

Мехка чухь хьайбаех йоаха ерригa продукташ дукхагIа яьха яле а, цхьайолча республикашка, краяшка, областашка укх шера кхоачамболлаш тIаккхетанзар уж. 1959 шера 11 бетта соахка цу хана хиннaчул Туркменски ССР-а колхозашкеи совхозашкеи алхха 6 процент дукхагIа мара даккханзар дулх, Армянски ССР-е—5 процент, Томски областе 1 процент мара дукхагIа даккханзар, хIаьта Новосибирски Брянскии областий колхозашкеи совхозашкеи кхыметтел соахкарчул а кIезигагIа даьккхад дулх.

Дуккхача областашка, краяшка, республикашка юрта боахам дегIабоалабеча керттера кхоачамбоацар да колхозийи совхозийи боахамцарча балхий боарам чIоагIа тайп-тайпара хилар. Юкъара боахам боккхача боараме лелабеши юртбоахама продукци хадданза дукхагIа йоаккхаши йола дика колхозаш а совхозаш а йоллашехьа, хIанз а боахама тIехьаюса, дикагIчарел чIоагIа тIехьаюсаш, бIаь гектар лаьтта лаьрхIа продукташ кIезига йоахаш яраш а кIезига яц вай. Цхьатарра хьалаш долча вIаши юхе ялача колхозий а, совхозий а, кхыметтел бIарчча районий а юртбоахама культураш хьувкъийтача, хьайбай продуктивность лакхъеча, къахьегам дIабахийтареи продукцега дIадодачуни хьакъехьа чIоагIа эргаш тайп-тайпара хьокхамаш да.

ХIанз вай мехка юртбоахама продукташ шортта хургйолаш яха аьнна дола декхар ше мадарра хьалхашка эттача хана боахама тIехьаюса мела колхозаш дикагIа ярашта тIехьаккхеяр къаьстта боккха лоархIам болаш да. ХIара колхозеи совхозеи, цхьаккха а юкъера ца йоалийташ, ерригача районашка, областашка, краяшка, республикашка махулла дукхагIа продукци йоаккхилга Iалащде деза. Из гIулакх кхоачащдеча керттерадар да тIехьаюса колхозаши совхозаши опыт йолча, говзал йолча, гIулакх вIаштIехьадаккха ховрgдолча, лаьттанцарчеи хьайбайи боахама культура чIоагIа лакхлургйолча кадраща чIоагIъяр.

ДикагIа йолча колхозийи совхозийи опыто дика гойташ хьахьокх, лаьттанцарчеи хьайбайи боахама культура производство кхетамца вIаштIехьаяккха харах а. йолаш йолча торонех махулла дикагIа пайда эцара, Iилман дикагIа йолча практикан толамаш юкъедоаладе ховш хиларах а тийша йолга. Из иштта доллашехьа, юртбоахама производство лелае хиланза дарrдоаца гIулакхаш воча оагIорахьа телхадеш дуккха моттигаш я: культураш ханнахьа дIаец, во пайда ац моттигерча удобренех, хIамаш дIаюв лаьтта во кийчду, хьийкъа культураш чуэцара балхаш дIаьхдолийт, кхашкара ча ханнахьа дIадаккхац, хан-ханнахьа кхоачашъяц пари зябьи ахара планаш.

ХIанз а дIадаланза да лаьттана доал во делга. РСФСР-а цхьайолча областашка (Вологодски, Новгородски, Псковски, кхы цхьадараш а) Латвийски ССР-е, Эстонски ССР-е хьалхагIа пайда ца ийбеш дита хинна лаьтташ пайда эца ца доладарал совгIа, оахаш дола лаьттеи хIамаш дIаюв кхаши кIезиглуш латт.

Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи кхоачамболлаш латтац хьайбаш дебаделга, къаьстта доахан дебаделга; мела деб фермащка дахка доахан, из бахьан долаш бIаь гектар лаьтта лаьрхIа дахка доахан Iалаьмате кIезига да. Липецки, Кемеровски, Къилбаседа-Казахстански областий, кхы цхьайолча областий, Ставропольски края колхозашкеи совхозашкеи бIаь гектар лаьтта лаьрхIа 2—4 етт мара бац.

Грузински, Азербайджански, Киргизски, Таджикски союзни республикашка мела дегIадоагIа юкъара хьайбаш дебаделга.

ССКП ЦК-а Пленумо белгалдоаккх, колхозийи совхозийи фермашка дикагIа долча фух дола хьайбаш дебадеча племенной гIулакхехи хьайбашта искусственни осеменени яреи балха колхозийи совхозийи цхьаболча кулгалхоша боагIаш бола мах беш ца хилар.

Цхьайолча областашка, краяшка, республикашка хIанз а дизза кхоачащдаьдац шортта хургдолаш доакъар Iалащдара декхар. Из да колхозийи совхозийи цхьаболча кулгалхоша юкъара хьайбаш доакъарца Iалащдеча хьажкIий боагIаш бола лоархIам ца бар, из культура кIезигача агротехнически боарамах кхееш а во хьувкъийташ а хилар. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи моша хьажкIаш хьа а хилалехьа чуэц хьажкIаш, из бахьан долаш дикка ца хьувкъаш дус хьажкIий доакъар, цун дикал лохлу.

Баьх долча лаьтташка ехкача районий йоккхий торонаш я дулх, шура, тха, дукхагIа даха, фуаш дукхагIа гулде. Цхьабакъда, районашкарча колхозашкеи совхозашкеи хIанз а мела дегIабоагIа хьайбай боахам.

Юрта боахаме дIахо а къахьегама овсарал лакхъеча эггара боккхагIа лоархIам болаш да комплексни механизаци шерра юкъейоалаяр. Цхьабакъда, трактораши юртбоахама машинаши еча промышленносто, СССР-а юрта боахама Министерствас, Iилма-тохкама институташа мела кхоачашду юртбоахама производствана комплексни механизаци яра декхар. Сталинградски, Липецки, Калинински, Грузински, Рязански, Воронежски, Ташкентски, Запорожски совнархозий заводаша, конструкторски Iилма-тохкамен организацеша юрта боахама халача балхаш механизаци е а къаенна, кIезига овсарал йолаш болх бу техника хувца а эша кхы а дикагIа йола техника — йоккха скорость йола трактораш, навесной машинаши кечалаши, шоаш лела шассеш, коартолаш чуэца комбайнаш, кхыйола машинаш хьае а уж производствана юкъейоалае а йола заданеш кхоачашъянзар.

Трактораштa, автомобилашта, юртбоахама машинашта эша запасной оатхалаш, резино-технически хIамаш, къаьстта шинаш хьаю производство вIаштIехьа йоаккхачеи уж йохкачеи дола доккхий кхоачамбоацараш дIадаханза да. Новосибирски, Ростовски, Пензенски, Брянски, Днепропетровски, Винницки совнархозий предприятеша запасной оатхалаш хьаяра планаш кхоачашъянзар.

В. И. Ленина цIерах йолча юртбоахама Iилмай Всесоюзни Академе, союзни республикай юртбоахама Iилмай академеша, дуккхача Iилма-тохкамеи дешареи институташа мела вIаштIехьадоах юрта боахам дегIабоалабеча эггара боккхагIа лоархIам бола теоретически гIулакхаш, мела эргабоаккх шоай болх, хIанз а кхоачамболлаш ювзаеннаяц уж производствaца. Шоай Iилма-тохкамаши хьехамаши производствона юкъедоаладара гIулакха Iилма болхлоша жоп дала дезаш оттабаьбац Iилмай учрежденей болх. Юртбоахама опытни станцеш, Iилма учрежденеш, дешара заведенеш колхозаштеи совхозаштеи хьокхам ца луш моттигаш кIезига яц, хIана аьлча цар производственни хьокхамаш шоашта уллуврча боахама царел лохехьа доландаь.

ССКП ЦК-а Пленума лерхI лаьтташцареи хьайбайи боахам дегIабоалабеча дола кхоачамбоацараш лоархIам болча даькъе дуккхача партийни, советски, юртбоахама организацеша организаторски болх мела барах а дуккхача моттигашка колхозаштеи совхозаштеи цар къаьнарча Iаьдалах хьалхле лелаеш хиларах а латташ хилар. Производства организатораш хила безача когаметта, деррига кердадар, дикагIдар практикана юкъе доаладе дезача когаметта парте оттадаь гIулакхаш формальнo могадарца. юкъара тIахьехамаш дарца кхоачам бу цар, кхоачамбоацараш дIа а ца доахаш. колхозашкареи совхозашкареи гIулакхаш тоаде лоалaмболаш хIама дац.

Вай мехка хIанз дIахо а юрта боахама деррига доакъош чIоагIа дегIадоаладе мел эша еррига торонаш я. ТIа-тIа а дукхагIа шерлуш латт цхьан сага сих дулх, шура, даьтта даккхара хьакъехьа укх гарггарча шерашка Америка ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхе а царел хьалха довла а аьнна дикагIа йолча колхозашеи совхозашеи дIадоладаь дерригача халкъа гIулакх. Республикашка, краяшка, областашка шерра яьржача социалистически яхьо хьахьокх, юрта боахам дегIабоалабарах йола семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъергхилар.

ССКП ЦК-а Пленумо соцам бу:

1. РСФСР-а Министрий Совета (н. Полянске), Украина КП ЦК-а (н. Подгорне), Казахстана КП ЦК-а (н. Беляева), Белоруссе КП ЦК-а (н. Мазурова), Узбекистана КП ЦК-а (н. Рашидова), Таджикистана КП ЦК-а (н. Ульджабаева), Азербайджана КП ЦК-а (н. Ахундова) докладаш тIадийца дIахо а лаьттанцареи хьайбайи боахам дегIабоалабарах, юртбоахама продукташ дукхагIа яхарах дола гIулакхаши ворхI шерарча плана заданеш ханал хьалха кхоачашъе тIаийца декхараши могадолда.

Цу республикай партийни советски органашта тIадуллалда партийни организацейи юрта боахама берригача болхлойи низ юрта боахам дIахо а дегIабоалабе ССКП XXI-ча съезде яь решенеш кхоачашъе ССКП ЦК-а Пленумо оттадаь а могадаь а дола гIулакхаш чакхдахара тIаэахийтар.

2. Союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш, райкомаш, республикай Министрий Советаш, крайисполкомаш, облисполкомаш, райисполкомаш декхарийла йойла семилетка хьалхарча шера даьха толамаш а лаьрхIа, семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра, ялат, шекар доаккха свекла, боамби, кхыйола технически культураш, коартолаш, баьца дaараш, сомаш, комсаш, кхыйола баьца продукташ дукхагIа яхара; юкъарча хьайбай боахам дегIабоалабара; дулх, шура, тха дукхагIа даккхара, фуаш дукхагIа гулдара, къахьегама овсарал лакхъяра, продукцега дIадодар лохдара гIулакхаш хIара районе, колхозе, совхозе оттаде. Специалисташа, производства новатораша, колхозниi совхозни активо шерра дакъа а лоацаш, колхозникийи совхозий болхлойи собранешка дийца, союзни республикай компартей Центральни Комитеташа кхы тIа а тоадеш могадаь, ССКП ЦК-а хьачудала деза уж гIулакхаш.

ХIара колхозе, совхозе, районе уж гIулакхаш оттадеш керттера декхар лархIа деза юрта боахама продукташ дукхагIа яха лерхIаш торонаш гучаяхараи царех пайда эцараи. ДикагIа долча боахамийи производства новаторийи опыташца а Iилманна карагIдаьннарашца а чIоагIало лувцаш, къахьегама овсарал хадданза лакхъергйолаш, продукце цхьан единицага дIайолха средстваши къахьегами кIезигагIа бохийтаргболаш, цу гIулакхий ларда тIа хIара боахаме семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъергйолаш дикагIа пайда эца хьажа деза техниках. Къаьстта теркам тIабахийта беза 1960 шера—семилетка шоллагIча шера юртбоахама продукташ дукхагIа яхара заданеш кхоачаш а тIеxкхоачаш а яра.

Юртбоахама производствана механизаци яр лакхдаларга, колхозникий говзал айяларга, къахьегам дикагIа вIаштIехьабаккхарга хьежжа промышленни предприятешка увттаеча тайпара хан-ханнахьа юхаувттае еза колхозашкара балха нормаши хьийгача къих доагIача алапе боарамаши. Цу гIулакхо хадданза дегIайоалаергья къахьегама овсарал, общественни боахама шерра йолча воспроизводствоннеи колхозникий материальни хьал-торо лакхъяреи эша рузкъа Iалашдергда.

Колхозийи колхозникийи доходаш сов а йоахаш, юртбоахама продукташ алсамъяхарои уж хьаяхарга дIабода мах лохбарои йиш хулийтаргья цу продукташка дIабода розничны мах лохбе, хIаьта тIаккха советски халкъа вахар дIахо йодача хана тоа а лургда. Цунах колхозникий къахьегамах луш бола мах совбала йиш яц цу районерча е областерча болхлой алапел. Шоаш шина а тайпо хьегача къица мехка материальни рузкъаш хьадеш бола болхлойи колхозникаши шоай вахар цхьаттара тоадеш дIабаха беза.

3. Товарни ялат массаза а кхоачамбалла Iалащде тешшаме торо хилийтар духьа шера 10—11 миллиард пунтал кIезигагIа доацаш ялат доаккхилга партийни, советски, юртбоахамен органий а колхозийи совхозийи а лоархIамегIара декхар лоархIалда.

Цу гIулакха ялаташ дIадувш йола моттигаш шерйойла керда лаьтташ карадерзадарцеи, тIунал йолча зонерча пIенача пapаш тIа хIамаш дIаерцеи, хIаьта иштта кIезига хьувкъам луш йолча культураштa меттел дукхагIа хьувкъаш йола культураши хьажкIаши дукхагIа дIаер духьа дIадувча лаьттай структурага цIаькха а хьажарцеи.

Массайолча колхозеи совхозеи лаьттанца деча балхий культура бокъонца лакхъе, деррига юртбоахамера балхаш бокъонца шоай ханнахьа а дика а чакхдаха, моттигера удобренеш дукхагIа Iоае а царех пайда дикагIа эца а, дIаювш йола хIамаш сортах долча фуца мара дIа ца е, хIаьта уж гIулакхаш кхоачаш а деш хьувкъам лакхабаккха а чудахьаш дола валови ялат цIаккха кIезиг ца далийта а.

4. Шекар ду свекла, боамби, лен-долгунец, кхыйола технически культураш дIаювш дола лаьтташ шердараи цар хьувкъам лакхабаккхараи эшаш дола гIулакх кхоачащде декхарийла йойла союзни республикай компартей ЦК-аши Министрий Советаши, ССКП обкомаш, крайкомаш. обл. (край) исполкомаш.

Хьалха денз йолаш йолча духхьал коартолаши баьца дaараши леладеча совхозашка мамогга уж культураш алсамъяьха а цу тайппара городаштеи промышленни центраштеи гонахьа керда совхозаш вIашагIъехка а коартолашцеи баьца дaарашцеи мохк бизза Iалашбергболча боарамашка кхоачаш уж культураш алсамъяха.

Хаоттама аьттув болаш йолча Къилбаседа Кавказа, Закавказен, Украина, Молдаве. Средни Азе районашка духхьал плодаши, ягодаши, комсаши мара лелаергйоаца совхозаш вIашагIйохкийла, е цхьайола колхозаш духхьал уж кхее йолаялийта оттадолда.

СССР Госплана кийчъ а яь, ССКП ЦК-неи СССР Министрий Советаи тIаяхьийла сомийи комсийи бешамашта эша удобренеши ядохимикаташи дукхагIа Iалашъяра а. хIаьта иштта комсаш хьаллацара эшаш дола аьшкасаьргаш Iалашдара а мероприятеш.

5. Къоабал йойла Узбекски ССР, Таджикски ССР, Киргизски ССР, Туркменски ССР, Азербайджански ССР, Грузински ССР, Украински ССР КП ЦК-ашеи Министрий Советашеи РСФСР Министрий Советои колхозашка боамбе бедал, чай, бахчевой культураш, комсаш, сомаш, тха даккхарга дIабода мах лохбара хьакъехьа енна предложенеш а колхозаша паччахьалкхенга йохкача цхьайолча юртбоахама продуктай закупочни мах лохдареи халкъо дуача продукташта дола паччахьалкхен розничны мах дIахо йодача хана лохле а цу тайпара советски халкъа вахарахьал кхы а лакхде а йиш хулийтаргйолаш совхозаша дIателача продукце мах царна гаргоазареи хьакъехьа цар енна предложенеш а.

Цу деша хьакъехьара предложенеш союзни республикай компартей ЦК-ашеи Министрий советашеи йийца а йийца ССКП ЦК-неи СССР Министрий Советаи тIаяхьилга тIадуллалда СССР Госпланаи, юртбоахама Министерстванеи, СССР финансай Министерстванеи.

6. Юртбоахамерча лаьттай 100 гектара лаьрхIа дулх, шура, даьтта, тха, фуаш, кхыйола продукташ алсамъяхар духьа дIахо йодача хана юкъарча хьайбай боахам дегIабоалабергбола, колхозни совхозни фермашкара продукт луш мел дола доахани коа тIара оалхазараши чIоагIа дебадергдола, чIоагIа доакъарий база вIашагIйоллаpгйола доахаий фу тоадергдола а царгара продукташ алсамъяргйола а, искусственни осеменени дукхагIа е вIаштIехьадаргдола, хьайбай боахаме керда прогрессивни приемаш юкъейоалаергйола гIулакхаш отта а даь, чакхдаха декхарийла йойла союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаши, обкомаши, республикай Министрий Советаш, крайисполкомаши облисполкомаши. Цу гIулакха дарглац:

Духхьал цулха лаьрхIа паччахьалкхенга дохка доахан кхедергдола фермаши бригадаши ца ехкача. Цу фермашкеи бригадашкеи чIоагIа дарсталща чуоттадаь а доажадеш а хадданза доахан кхоаоилгеи дийна долаш эзача 325—375 килограммал кIезигагIа дозал доаташ дола доахан паччахьалкхенга дохкилгеи вIаштIехьдоаккхалда;

Шекар деча заводашкареи кхачан промышленноста кхыча предприятешкареи доахан кхоаба паччахьалкхен, совхозни, колхозни, колхозий юкъара пункташ шеръянза;

Паччахьалкхен закупкаех хьателаш дола доахан совхозашкеи откормочни пункташкеи дIахо хьалкхеланзеи, кхабанзеи, доажаданзеи.

Юрташка яьржача социалистически яхьо тешам хулийт 16 миллион тонн дулх даьккха аьнна ворхI шера плано оттаяь задани ханал хьалха — 1963 шера кхоачашъергхиларах. ХIаьта а хIара сага сих дулх даккхара США-на тIехьаккхера декхар кхоачашдара 20—21 миллион тонн дулх хиланза дарглац. ССКП ЦК Пленумо тIахьех беррига юрта боахамера къахьегамхой ворхI шера планах оттаяьча заданел совгIа социалистически яхьаца тIаийца декхараш кхоачашдарца кхы тIа а 4—5 миллион тонн дулх даккхара.

7. ДIахо йодача хана юрта боахам дегIабоалабе аьнна парте XXI-гIча съездо оттадаь декхараш толаме кхоачашдара эггара хьалхагIа кхоачащданза дарглоацаш лоархI ССКП ЦК Пленумо механизаценеи электрификаценеи хадданза технически прогресс елга, колхозаши совхозаши комплексни механизаци яра эшаш йолча кердача техникаца сихагIа кийчъелга а. цу ларда тIа юрта боахамера балхаш чакхдахара йола ханаш дикка лоацъелга а, лаьттанца деча дерригача балхий культура лакхъелга а, къахьегама овсарле лакхъечеи продукци яккхарга дIабода мах лохбечи керда котало йоаккхилга а.

8. Юртбоахама Iилмай керттера декхар лоархIалда, юрта боахамера балхаш деш дола низаш дегIадоагIилга а хадданза технически прогресс елга а вIаштIехьдоаккхаш долча биологенеи, физикаи, хименеи, кхыча смежни Iилмаштеи керда карагIдаьннарех пайда дукхагIа эцара ларда тIа теоретически тохкамаш дегIадоаладелга.

СССР юрта боахама Министерствои, В. И. Ленина цIерах йола Ерригсоюзни юртбоахама Iилмай Академии, юрта боахама йола Iилма-тохкама учрежденеши, дешара заведенеши декхарийла йойла производствацара бувзамаш мамогга шерде а чIоагIде а. специалисташ кийчбара гIулакх тоаде, лаьттанцара балхаши хьайбай боахами лелабара культура лакхъе а. къахьегами ахчеи кIезигагIа дохийташ боахам сихагIа тоабе а 100 гектар долча лаьттанна лоархIаш юртбоахама продукци дукхагIа яккха а йиш хулийташ йола боахам лелабу керда прогрессивни приемаши методаши вIашагIтохара а шерра балхашта юкъейоалаяра а колхозаштеи совхозаштеи деш дола практически новкъостал чIоагIде.

9. Пленумо белгалду, укх тIеххьарча хана юрташка колхозашта юкъера бувзамаш шерра дегIадаьхка хилар. Iалаьмате дукха гIишлош ю организацеш хьахинна хилар. гIишлой материалаш хьаеши электростанцеш хьалъеши, машиннаькъаш дехкаш, школаш-интернаташ, больницеш, берий учрежденеш, юрта боахама продукташ чакхйоахаш, доахан кхоабаш йола предприятеш йохкаш латташ хилар.

Гарггарча шерашка юртбоахама еш йола механизаци дегIайоалаеча лоархIамегIа дола гIулакх хила деза тракторашкеи керттерча юртбоахама машинашкеи сихагIа болх байтилга, цу гIулакха кердача тайпара йола трактораш а юртбоахама машинаши орудеши а хьаелга, юртбоахама производствана еча комплексни механизацел (ялат цIендар, мухьаш тIалотташи доасадеши дола балхаш дар, боамби, свекла, коартолаш чуэдар, хьайбаш леладеча фермашка комплексни механизаци яр, боахама чура транспорт, сомийи комсийи бешамашка а кхычахьа а деш долча балхашта механизаци яр) тIехьайисача процессашта йолча машинашцеи механизмашцеи колхозаш а совхозаш а Iалашъелга.

Тракторни промышленностереи юртбоахама машинаш ечареи конструкторски а экспериментальни а база дегIайоалаергйолаш йола мероприятеш союзни республикай Министрий Советашца цхьана отта а яь, бутт балалехьа ССКП ЦК-неи СССР Министрий Советаи хьажа тIаяхьийла СССР Госпланои, СССР Министрий Советерча автоматизаценеи машиностроенеи йолча Паччахьалкхен комитетои. СССР юрта боахама Министерстваи.

СССР Госплан декхарийла йойла технологически картай ларда тIа дерригача юртбоахама производства доакъошта комплексни механизаци елга Iалащдергдолаш а эггара хьалхагIа бIаьстан юхье дIаюв хIамаш пхе-ялх дийнахьа дIайийнеи 10—12 балха дийнахьа ялаташ чуийцаи доахаргдолаш а долча боараме трактораши, машинаши, механизмаши хьаелга а юрта боахама хьежаелга а Iалащде.

СССР Госпланаи СССР юрта боахама Министерстванеи тIадуллалда цу дешах йола предложенеш бутт балалехьа ССКП ЦК-аи СССР Министрий Советаи тIаяхьилга.

ДIахо йодача хана колхозни строй дегIайоалаяреи, машинно-тракторни станцеш эргаяхареи, колхозашка техника йохкареи, заготовкаш яра система хувцареи гIулакхаш чакхдахарах йиш хиннай дIахо а колхозий юкъара боахамаш дегIадоаладе, къахьегама овсарле лакхъе а продукци яккхарга дIабода мах лохбе а, цу ларда тIа колхозникий материальни культурни вахар тоаде а.

Нийса хургда, юкъара боахам дегIабарга хьежжа, колхозникий юкъарча сооранеша даьча соцамех, ахчан доходашцара колхозий екъаш йоацача фондашка ахча хьежадича. Екъаш йоацача фондашкара ахча эггара хьалхагIа дIаахийта деза трактораши, юртбоахама машинаши, оборудовании эцарга, производственни помещенеши ирригационно-мелиоративни гIирсаши хьалдарга, наькъаш дахкарга, основной средствашта капитальни ремонт ярга, колхоза боахам сихха дегIабоагIилгеи, къахьегама овсарле а, колхоза боахамера товарий дикал а, цун доходаш а лакхъелгеи Iалащдарга, тIехьагIа юхатоккхаргдолаш колхозникашта чуIе цIеноw хьалдарга. Екъаш йоацача фондашкара ахча хьежадолча колхозий юкъарча гIулакхашта гIишлой материалаш хьаеш а юртбоахама бедал чакхйоахаш а йола предприятеш хьалъярга, наькъаш дахкарга, школаш-интернаташ, больницаш, культура цIеною, кхыйола гIирсаш хьалдарга.

Екъаш йоацача фондашка дилла ахча къоасталеча хана теркалдолла лерттIа балхаш дIахкхаьара эшаш долча шоай оборотни средствашца колхоз гарггарча шерашка Iалашъянза ярг ца хилар а юкъара боахам дегIабоалабе колхозникий материальни безам хургбола принцип лелае езаш хилар а.

Юртбоахама производство дегIаяр, колхозий юкъара доходаш совъяхар, колхозникий вахар тоадар юрташка шерра гIишлош хьалъярца цхьана хургдолаш да.

ХIанзза а дIа ца йолаелча ягрьяц проектни организацеш районийи боахамий чурчеи планировкай схемаш оттае. Цу схемашка белгалъяь хила еза юртбоахама производство дIахо дегIаяран цунна специализаци ярaи йола перспективаш, иштта цар тIа белгалдаь хила деза дикагIча тайпара производственни юкъареи гIишлош, чуIе цIеноw электрификаци елга, хий дуллилга, наькъаш дохкилга, связь юллилга, колхозийи совхозийи нах баха пункташ дIахо шеръелга.

Моттигерча партийни советски органаша чIоагIбе беза гIишлош хьалъяра тIехь лоаттабу тIахьожам. хIаьта моттигера гIишлой материалаш, изделеш конструкцеш кийчъю производство вIашагIйоллара эшача оборудованепа колхозаши совхозаши Iалашъярaи колхозий юкъара гIишлой организацеш чIоагIъярaи эшаш дола новкъостал де а деза.

Зонерча хьалашка хьежжа, сборни аьшкабетона каркаси моттигера гIишлой материалаши юкъе а кхухьаш колхозийи совхозийи производственнии, культурно-бытовойи, чуIеча цIенойи гIишлош дарегIа хьалъе йиш хургйола типови проекташ оттайойла СССР Госстрояи СССР юрта боахама Министерстваи юрташка хьалъеча гIишлош дика хилийтара тIехь лоаттабу тIахьожам чIоагIболба.

Шера йола СССР Госплано халкъа боахам дегIабоалабара планаш ше оттаеча хана гIишлош хьалъяра эшаш йола ер хIамаш хьаелга а колхозаштеи совхозаштеи дIахьежаелга а оттадолда: гIишлой материалаши деталаши хьаяра эшаш йола механизмаш, гIишлой машинаш, оборудовани, мухьаш хьалъийлу дIаккхухьеи машинаш, колхозийи совхозийи парке йолаш йолча юрта боахама машинашта тIехьатувсаргйола оборудовани, турбаш, санитарно-технически оборудовани, хьу, цемент, шифер, хьастамаш, корашта детта кизга, иштта кхыяраш.

ДIахо юрта боахам дегIабоалабара долча декхараша дIадех колхозашта кулгалеш йола организационни формаш дIахо йодача хана а колхозни демократи дегIайоалаяра оагIорахьа хувцилга. Цхьаболча партийни, советски, юрта боахамеи болхлоша йоах колхозий юкъара объединенеш — цхьатарра юртбоахама органий болх, эрга а бозкхаш районашка, областашка, республикашка союзаш вIашагIъехкача бакъахьа я.

ССКП ЦК Президиума тIадуллалда уж дешаш тохкилга а лувцилга а.

10. ССКП ЦК Пленумо декхарийла ю союзни республикай компартей ЦК-аш, парте крайкомаш, обкомаш, райкомаш, первични партийни организацеш наха юкъе беш бола организаторски политически болх кхы а тоабе, юрташкарча коммунистий, комсомольцаий, колхозникий, болхлой, берригача къахьегамхой хьинар ворхI шера плана заданеш ханал хьалха кхоачашъяра а ялат, технически культураш, дулх шура, баьца дaараш, коартолаш, кхыйола продукташ яхеи паччахьалкхенга йохкеи, аьнна тIаийца декхараш шеко йоацаш кхоачашдара а тIадерзаде.

Боккха лоархIам болаш да наха юкъе шерра массово-политически болх болабар а из тоабар а. Партийни организацеш декхарийла я юрташкара къахьегамхой коммунистически хьисапе къахьегаргдолаш хьалкхебеш а дIахо йодача хана а цар сакхетам, хьинар дисциплина лакхъеш а къаьначa замах наьха кхетам чу юхелиса во хIамаш дIадоахаш а беш бола беррига болх тоабелга Iалащде.

ХIара колхозникаи, совхоза болхлочоаи, юрта боахама берригача къахьегамхоштеи ССКП XXI съездеи ССКП ЦК Пленумийи соцамаш практически кхоачашдареи семилетни план ханал хьалха кхоачашъяреи тIехь советски халкъо лоаттабеча юкъерча къовсама юкъе шоай декхара моттиг къаьгга а кIоарга а дIайовзийтара духьа наха юкъе массово-политически балха ерригача формах пайда эцилга тIадилла моттигерча партийни органаштеи колхозийи совхозийи первични партийни организацештеи.

11. Совхозий производственни гIулакхех бола первични партийни организацей бехктокхам лакхбар духьа совхозий первични партийни организацешта тIадилла ССКП ЦК 1959 шера, 26-ча июне предприятешка боахама гIулакхашта тIахьожам бара комиссеш вIашагIйохкарах йола постановлени кхоачашъелга.

12. ДIахо йодача хана союзни республикай компартей ЦК, парте крайкомийи, обкомийи, райкомийи керттерча декхарех декхар лархIа кадраш харжар, балхашка уж дIаувттаяр, царна кхетам балар, семилетни плано оттадаь юрта боахама продукци арахецар дикка лакхдарах дола декхараш толамашца кхоачащде нах вIашагIтохеи оарцагIбахеи карагIдаргдолча дешали хьаькъали долча организаторашца, квалифицированни болхлошца колхозаши совхозаши махулла чIоагIъяр.

13. ССКП ЦК Пленумо дика хетарца белгалбу, комсомольски организацешеи берригача вай кагийча нахеи парте XXI съездеи ССКП ЦК декабрьски Пленумеи решенеш практически кхоачашъеш юрташка беш бола, боккха творчески болх.

Рязански областа комсомольски организацеи хьайоаш леладеча фермашка фермай заведующеллеи бригадираллеи, бежаIулли, доярказеи, Iаьсий леладеи хьакхарч лелаеи 40 эзар совгIа зIамига саги йоли яхийтай. Царех дукхагIа бараш юкъера дешар дийша а, болх дика булаш а, лакхера производственни хьокхамаш доахаш а ба. Боккха болх бу Казахстанеи СибарегIени эрий даьда лаьтташ карадерзадаьча районашкарча комсомольски организацеша. ХьажкIаш хьалкхееш дика толамаш даьхад Белорусе Брестски а кхыйолча а областашкарча комсомольцаша.

Партийни организацеш декхарийла я юртарча кагирхой самодеятельности творчески инициативеи хьаллацеи масса а оагIонгахьара дегIайоалаеи юрташкара комсомольски организацеш дегIайоалаяреи чIоагIъяреи хIара денна йоакхо е, боахами культураи дегIайоалаяра, лоархIамера декхараш кхоачашде айххаза уж тIаоза.

14. Къаьстта эрий даьдача лаьтташкарча районашка а боагIаш, дикка дегIабенача совхозий боахамо лакхбу совхозий боахам дегIабоалабареи, къахьегама овсарал лакхъяреи, продукцега дIабода мах лохбареи духьа лоаттабеча къовсамера партийни, профсоюзни, комсомольски организацей лоархIам.

Совхозийи профсоюзни организацеш декхарийла я, партийни организацешка доал а долаш, социалистически яхь шерра йоаржае, масса хана болх беча производственни совещанешка гIолла производстванна доал дара наьха творчески хьинар махулла дегIадоаладе, къаьстта эрий даьдача лаьтташкарча районашка а тоадеш, совхоза болхлой культурно-вахара гIулакхаш дIахо тоаде гIерта.

15. Семилетни плана декхараши социалистически тIалоацамаши толамашца кхоачаще йиш хулийтаргйола гIулакх да колхозаштеи, совхозаштеи, районаштеи, областаштеи, республикаштеи юкъе социалистически яхь лоацилга лерттIа вIаштIехьдаккхар. дикагIа йола говзал шерра дIа-юха а телаш, яхь кхоачашъяра гIулакх хадданза кепайоазонцеи радиоцеи дувца а дувцаш. ТIаийца декхараш кхоачашделга наьха тIахьожам болаш хила деза. Партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацей декхар дерригача халкъа яхье дакъалоацарий творчески инициативеи хьинари махулла дегIадоаладари коммунистически къахьегама бригадийи ударникийи болам чIоагIа хьаллацари да.

* * *

ССКП XXI съезд хинначул тIехьагIа дIаяхача кIезигача хана промышленности, юрта боахами, Iилмеи дегIадоаладеши советски халкъа вахар тоадеши керда, доккхий толамаш даьхад. Из деррига да болхлошеи, колхозникашеи, советски интеллигенцеи хьийгача турпалерча къихи вай парте баьча боккхача творчески балхахи хьахиннар.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето колхозникаши, совхозий болхлойи, юрта боахама специалисташи, беррига къахьегамхойи, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеши тIахьех семилетни планах тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдараи юрта боахама продукташ шортта хилийтараи шоай творчески низ тIабахийтеи вай мехка коммунизм хьалъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсама юкъе сийленца дакъа лацеи.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА V-гIа СЕССИ

★

1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планах дола

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

1. 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен план Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе юкъедоаладаь хувцамаш а тIехь могайойла.

2. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета тIадуллалда 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планах Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе заключене чу оттаьча предложенешка, белгалонашка, хIаьта иштта Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета сессе депутаташа оттаьча предложенешка, белгалонашка хьажар а царех доаггIаш дола соцамаш дар а.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета
Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета
Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

1959 шера 25 декабре. г. Грозный.

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика 1960 шерарча Паччахьалкхен бюджетах дола

ЗАКОН

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето соцам бу:

Статья 1. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето хьачуенна Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика 1960 шерара Паччахьалкхен бюджет доходаш 521012 эзар соми расходаш 520243 эзар соми долаш чIоагIйойла.

Статья 2. 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджета чуйоагIа паччахьалкхени кооперативни предприятей а организацей а доходаш дерригa а ахча 410585 эзар сом хургдолаш оттайойла.

Статья 3. Нохч - ГIалгIай АССР 1960 шерарча Паччахьалкхен бюджета чуйоагIа боахам дегIабоалабарга, дIахо а промышленность, юрта боахам, транспорт, нах чубаха гIирсаш — коммунальни боахам, халкъа боахама кхыдола доакъош дегIадоаладарга дIайохийтача расходий дерригa а ахча 121422 эзар сом оттайолда.

Статья 4. Нохч-ГIалгIай АССР-а 1960 шерарча Паччахьалкхен бюджета чудоагIа социально-культурни гIулакхашка—дерриг юкъарча дешара школашка, специальни долча юкъерча дешара заведенешка, Iилматохкама учрежденешка, библиотекашка, культура ЦIеношка, клубашка, театрашка кепайоазонга, просвещенеи культураи кхыча гIулакхашка; больницашка, берий ясленшка, унахцIено лораяреи физически культураи кхыйолча учрежденешка; пенсегеи пособегеи дIадохийта дерригa а ахча 371497 эзар сом оттадолда.

Статья 5. Нохч-ГIалгIай АССР-а 1960 шерарча Паччахьалкхен бюджета чудоагIа паччахьалкхен управлене органаш лоаттаярга дIадода ахча 22029 эзар сом оттадолда.

Статья 6. Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика республикански бюджета доходаш 202146 эзар соми расходаш 201378 эзар соми йолаш чIоагIйойла.

Статья 7. Республика карайолча районийи городийи 1960 шерара бюджеташ доходаш а расходаш а 361309 эзар сом оттайойла, царца:

Районийи городийи цIераш	Дохода эзараш сомаш	Царца республикански бюджета дотацеш	Расходаш эзараш сомаш
Ачхой-Мартановски	8347	687	8347
Веденски	9705	5825	9705
Грозненски	13054	—	13054
Гудермесски	14941	—	14941
Каргалински	5936	—	5936
Курчалоевски	6862	3554	6862
Надтеречни	7015	2224	7015
Назрановски	11639	4143	11639
Наурски	11804	—	11804
Ножай-Юртовски	6800	4623	6800
Первомайски	4054	2502	4054
Саясановски	6432	4362	6432
Советски	5782	2488	5782
Сунженски	14670	—	14670
Урус-Мартановски	12578	4083	12578
Шалински	11813	3261	11813
Шелковской	9136	—	9136
город Грозный	183277	—	183277
город Малгобек	17461	4692	17461
Дерригa а	361309	42444	361309

Статья 8. 1960 шу йистедоалаш юхейиса а вокх шера чуйолха а бюджетни средстваш 17000 эзар сом оттайойла, царца Нохч-ГIалгIай АССР-а республикански бюджете гIолла 5262 эзар соми республика карайолча районий а городий а укх тайпарча суммашкеи:

Районаши городаши	Сумма эзараш сомаш
Ачхой-Мартановски	417
Веденски	485
Грозненски	652
Гудермесски	596
Каргалински	297
Курчалоевски	343
Надтеречни	350
Назрановски	582
Наурски	590
Ножай-Юртовски	340
Первомайски	202
Саясановски	321
Советски	289
Сунженски	660
Урус-Мартановски	629
Шалински	531
Шелковской	457
гор. Грозный	3299
гор. Малгобек	698

Республика карайолча районийи городийи 1960 шерарча бюджеташка чуйоагIа отчисленеш чIоагIйойла:

а) колхозашкара йоагIача подоходни налога, бахача нахагара йоагIача подоходни налога, саг йоалаянза волча сагагареи маьре яханза йолча кхалсагагареи, дезал боацаш, цхьаь болчеи, кIезига дезал болчеи СССР-а гражданашкара йоагIача налога, хьун доходахи оборотахи йоагIача налога укх боарамех:

Районаши городаши	Отчисленей проценташ: колхозашкара йоагIача подоходни налогах	бахача нахагара йоагIача подоходни налогах	саг йоалаянзеи маьре яханзеи йолчунгара а кIезига дезал болча гражданашкара а йоагIача налогах	хьун доходах	оборота тIара йоагIача налогах
Ачхой-Мартановски	—	100	100	100	100
Веденски	100	100	100	100	100
Грозненски	100	80	100	100	70
Гудермесски	—	75	100	—	68
Каргалински	75	70	100	—	53
Курчалоевски	100	100	100	—	100
Надтеречни	—	100	100	—	100
Назрановски	—	100	100	—	100
Наурски	75	50	50	100	52
Ножай-Юртовски	100	100	100	—	100
Первомайски	100	100	100	—	100
Саясановски	100	100	100	—	100
Советски	100	100	100	100	100
Сунженски	50	30	35	70	20
Урус-Мартановски	—	100	100	100	100
Шалински	—	100	100	100	100
Шелковской	60	60	60	50	12
город Грозный	—	40	80	—	31
город Малгобек	100	100	100	100	100

б) юрта боахама тIера йоагIача налога 100 процент;

в) кооперативни предприятешкареи общественни организацей боахама органашкареи йоагIача подоходни налогах 100 процент;

г) ахчан-хIамай лотерееех доагIача ахчах 25 процент.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета
Президиума Председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета
Президиума Секретарь М. КОМАРОВ.

★

1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара планах

Нохч-ГIалгIай АССР Госплана председатела депутата Е. В. Брыксина доклада тIара

ССКП XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъеи парте ЦК декабрьски Пленума дикаца накъа бахеи социалистически яхь а йоаржаяь семилетка хьалхарча шера доккхий къахьегама толамаш даьхад советски наха.

Союзни республикай дукхагIа йолча предприятешеи совнархозашеи шера йола план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Халкъа боахам дегIабоалабара дика хьокхамаш долаш къахьийгад укх шера вай республикерча къахьегамхоша а.

Республикерча промышленносто валови продукци арахецара шера йола план ханал хьалха, 16 декабре кхоачашъяьй, хIаьта цул совгIа шу йистедаллалца 160 млн. сома маьха продукци арахеца а лерхI. Соахка хинначунца нийсйича 11 процент дукхагIа хургья укх шера арахийца продукци. Продукцех дIабода мах лохбарца кходергда 90 млн. сом.

Дика дегIа а даьхад, шера йола план тIехкхоачаш а яьй Совнархоза промышленноста керттерча доакъоша.

Ханал хьалха валови продукци арахецара шера йола план кхоачашъяьй моттигерча промышленностеи респромсоветеи предприятеша а.

ДIахо докладчика цIераш йоах шера йола план ханал хьалха кхоачашъяра дика толамаш даьхача предприятей. Царех я Грозненски химически завод, мехкдаьтта чакхдоаха завод, «Малгобекнефта» НПУ, и. кх. дI.

ССКП ЦК декабрьски Пленума дикача хьокхамашца накъа яха кийчлуш республикерча колхозашеи совхозашеи укх шера лоаццача хана дIадийна даьхар гурахьа дув ялаташ, хIаьта планал совгIа 3 эзар гектар дIа а йийр. Соахкарчул 66 эзар гектар дукхагIа зябь аьхай.

Доахани, коа тIара оалхазараши дебадара шера йола план тIехкхоачашъяьй. Соахкарчунца нийсдича дулх 22 проценти, шура 8 проценти дукхагIа яьккхай.

Юртбоахама продукташ яхара доккхий толамаш даьхад Каргалински, Грозненски, Сунженски, Наурски, Курчалоевски, Первомайски, и. кх. дI. районашкарча къахьегамхоша.

Цхьабакъда 1959 шера план кхоачашъяра лукха кхоачамбоацараш а да боахама цхьадолча доакъой балха юкъе, йоах докладчика. Керттерадарех кхоачамбоацар да республикерча 210 промышленни предприятех 36 предприяте валови продукци арахецара 11 бетта йола план укх шера кхоачашъяь ца хилар. Совнархозо кхоачашъяьяц болати, нефтеаппаратуреи, мебельи, моттигера строймaтериалаши арахецара план.

Совнархоза кирпишкий заводийи хьунеи дахчах хIамаш ечеи промышленноста управленеи во болх баь хилар а белгалдир нов. Брыксина. ХIаьта иштта дукха кхоачамбоацараш белгалдир цо, продтоварий министерстваи ейгача промышленноста управленеи балхацара а.

ЦIенхашттара кхоачамбоацараш да республикерча колхозийи совхозийи балхаца а.

Юртбоахама министерстваси цхьайолча райисполкомашеи йоаггIача тайпара хьалхле ца лелаяр бахьан долаш цхьайолча колхозашеи совхозашеи юртбоахама продукташ яхара социалистически декхараш кхоачашдара меттел план а кхсачашъяьяц.

Геттара кIезига яьхай укх шера хьажкIаши, коартолаши, баьца дараши.

ДIахо белгалду докладчика вIаши лоалаха ядача районаша лаьтташ а кхыйола торонаш а цхьаттара йолаше а ялаташ тайп-тайпара хьувкъадаь хилар.

Доккхий кхоачамбоацараш да хьайбай боахам дегIабоалабара юкъе а, иштта кхыдолча юрта боахама балхашта юкъе а.

Цхьайолча гIишлош хьалъеча организацешта критика а еш, дувц нов. Брыксина, производственнии культурно - бытовойи гIишлош хьалъяра гIулакх республике чIоагIа ледара лелаш хиларахи, хIаьта республика промышленности, колхозаши, совхозаши дуккха а дикагIа хьокхамаш долаш къахьега торонаш йолаш хинна хиларахи.

ДIахо дувц докладчика 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара декхарех.

Семилетка шоллагIча шера Нохч-ГIалгIай АССР промышленносто арахеца валови продукци 9,2 процент дукхагIа хургья.

Къаьстта чIоагIа дегIадоаладе лаьрхIа да республика лоархIамегIа йолча промышленноста доакъош: мехкдаьтта даккхари из чакхдаккхари, химически промышленность, энергетика, машиностроени.

ХьатIадоагIача шера дIахо тохкаш а караерзаеш а хургья мехкдаьтта доалла керда моттигаш: Карабулак, Ачалкхе, Заманкул. Цудухьа бурув тохара балхаш укх шерарчул 42 процент дукхагIа хургда.

Совнархоза предприятешка дукха керда продукцеш арахеца йолае лерхI. Иштта транспортни машиностроене заводо арахеца йолзергья керда тракторни прицепаш.

Республике дикка дукхагIа арахецаш хургья йиъсаьна кирпишки цIен тIа юлла кирпишки и. кх. дI.

Доккхий декхараш да кхачани, дахчах хIамаш еш йолеи промышленность дегIайоалаяра Совнархоза хьалхашка латтараш а. Уж декхараш кхоачашдаро торо хулийтаргья республике баха нах кхачан продукташца а боахаме эшача хIамашца а Iалашбе.

1960 шера дукхагIа доаккхаргда дулхи, даьттеи, цIенача шурий продукташи.

ЛоархIам болаш декхараш да 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета чуйоатIача промышленносто кхоачашде дезараш а. ДукхагIа арахеца лаьрхIа я тийга хIамаш, берий барзкъаш, мебель и. кх. дI.

Совнархозеи моттигерчеи промышленноста керда техника юкъейоалае а производственни процессашта механизацеи автоматизацеи е а лаьрхIа я.

Юрта боахама керттера декхараш да дукхагIа ялат даккхара, еррига культураш дика хьувкъаяри, дукхагIа хьайбай продукташ яхари.

Укх шераца нийсдича 1960 шера ялат 1,7-ззеи, коартол — 3-ззеи, гидуаргаш — 2-ззеи дукхагIа яха лаьрхIа я. Ялата лаьрхIа дIаювш йола хьажкIаш 13 процент дукхагIа хургья, хIаьта еррига хьажкIаш 109 эзар гектар а хургья. Технически культураш а дукхагIа дIае лаьрхIа я.

ДIахо дукхагIа дебаде лаьрхIа да общественни хьайбаш, хIаьта дулх 45 проценти тха 27 проценти дукхагIа даккха лаьрхIа да.

Къаьстта терко тIаяхийта лаьрхIа я доакъара база чIоагIъяра, керттерча даькъе хьажкIаш дукхагIа дIаерца.

Продукцех дIабода мах лохбар духьа дукхагIа пропашной культурашта механизированни звеношка гIулакх дайта а юртбоахама производства комплексни механизации электрификации яйта а лаьрхIа да.

1960 шера план кхоачашъяра колхозаши совхозаши декхарийла я дикагIа агротехника лелае, хий детташ долча лаьттаех дукхагIа пайда эца, хьайбай боахама дика доакъара база вIашагIйолла, дукхагIа продукташ телача доаханна дикагIа гIулакх делга вIаштIехьадаккха.

ДIахо дувц докладчика республике наькъаш дахкареи, бувзами автотранспорти дIахо дегIайоалаяреи планах.

Укх шераца нийсдича, йоах докладчика, 1960 шера капитальни вложенеш 22 процент дукхагIа хургья.

ДукхагIа ахча дIадахийта лаьрхIа да республика халкъа боахама керттера доакъош—мехкдаьттаи химически промышленносташи, машиностроении, энергетикеи дегIайоалаяра а хIаьта иштта керда предприятеш хьалъяра а.

Укх шерарчул 22 процент дукхагIа я 1960 шера жилищно-коммунальнии культурно-бытовойи гIишлош хьалъяра лаьрхIа капитальни вложенеш.

Капитальни гIишлош хьалъяра декхар толамца кхоачашдара керттерадар да, строительни организацей производственно - технически база дIах чIоагIъяр. Цудухьа строительни организацей кулгалхой декхарийла ба йоккхийча блокехи йоккхийча панелехи гIишлош хьалъяра индустриальни методаш юкъекхахьа.

Йолаш йолча техникахи механизмахи пайда а эцаш, материалаш кхоеш да а йохийташ, лоаццача ханашка, кIезигагIа мах дIа а бохийташ, гIишлош хьалъерзйолаш гIулакх толде деза.

Бахача наьха вахар-хьал тоадара де лаьрхIачох дувц дIахо нов. Брыксина.

Боккха лоархIам болаш да 1960 шера чакхдаккха лаьрхIа дола республика халкъа боахама дерригача доакъошка болх беш болча болхлойи гIулаккхера барийи балха ди 7—6 сахьатага кхоачаш лоацдара гIулакх.

Хьаелла лаьрхIа я керда тикаш, общественни кхачан предприятеш.

Къахьегамхой вахар-хьал тоадара боккха лоархIам болаш гIулакх да 1960 шера хьалде лаьрхIа нах чубаха цIенош, дукха школаш, берийи дарба деш йолеи учрежденеш. Республике хьалде лаьрхIад паччахьалкхен счетах 115 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош. Цул совгIа бахача наха шоаш а хьалдергда дукха цIенош. Иштта 1960 шера кердача, дикача цIеношка чуховшарба 80 эзар гаргга къахьегамхой.

Хьалъяь яккха лаьрхIа я 14 школа, керда детсадаши берий ясленши, больницаши культурно-просветительни учрежденеши. Дукха балхаш де лаьрхIа да 1960 шера коммунальни боахам дегIабоалабараи, городаши райцентраши дIахо тоаяь хозьяраи.

— 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара лаьрхIа программа, — йоах нов. Брыксина ший доклад йистейоалаш, — парте XXI съезда хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдара боккха гIа баккхар да.

Республикерча предприятешкеи стройкашкеи, колхозашкеи совхозашкеи хIанз шерра яьржача социалистически яхьои айденнача къахьегамеи политически хьинарои бакъду, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой семилетка шоллагIча шера план толамца кхоачашъяра шоай низ кхобергбоацаш хилари, коммунизм хьалъяра сийлахь - доккхача гIулакха шоашкара доагIар дергдолаш хилари.

1960 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджетахи 1959 шерара бюджет кхоачашъярахи

Нохч-ГIалгIай АССР финансай министра депутата Б-Г. Д. Дарсигова доклада тIара

1960 шерарча бюджето партен XXI-ча съездо оттаяь халкъа боахами культуреи дегIадареи наьха вахар тоадареи программа кхоачашъе торо хулийтаргхилар белгалдаьккхар докладчика.

ССКП XXI съездо дог уроаттадаьча Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша, дерригача Советски Союза халкъо санна, 1959 шера доккхий къахьегама толамаш даьха хилар а дийцар цо. Нохч-ГIалгIай АССР 1959 шерара бюджет хIанз баьча лоархIамах доходашта 101,2 проценти расходашта 99,1 проценти кхоачашъергья.

1959 шера дукхагIа йолча моттигерча промышленни предприятеша продукци арахецареи цунга дIабода мах лохбареи декхараш тIехкхоачаш а даьд, накоплeней планаши бюджета декхараши кхоачашдеи тIехкхоачашдеи торо а хилийтай. Дика производственнии финансовии хьокхамаш даьхад республикерча коммунальни предприятеша, къаьстта Грозмерчар а доахаш, хIаьта цу гIулакхо бюджета лаьрхIачул совгIа 3 миллион совгIа ахча лу. Бюджета средствай дукхагIа дола дакъа плана тIа лаьрхIача бесса социально-культурни гIулакхашкеи моттигерча халкъа боахамгеи дIадохийтаргда.

1959 шера дIабахача 11 бетта бюджета расходашта лаьрхIа хиннача ахчах дешара гIулакхашка 171450 эзар соми, унахцIено лораяреи физически культураи 122 млн. соми, социальни обеспеченена 5360 эзар соми, халкъа боахама 118660 эзар соми дIадахийтад.

Новкъостий депутаташ, аьлар дIахо нов. Дарсигова, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето шуга дIайовзийт республика халкъа боахам дегIабара планага хьежжа оттадаьча, 1960 шерарча паччахьалкхен бюджета проект. ЧIоагIъе аьнна оттаьча Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджета доходаш 521012 эзар соми расходаш 520243 эзар соми я, доходаш расходел 769 эзар сом совгIа а йолаш. Бюджета доходий доккхагIа дола дакъа, 79 процент хьахургда социалистически боахамах. 1959 шерарча бюджетаца нийсйича социалистически боахамах хьахула доходаш 1960 шера 28085 эзар сом дукхагIа хургья.

Иштта белгалдаьккхар докладчика 1960 шера розничнии товарооборота 1938500 эзар сом хургхилар, 1959 шера хинначул 160400 эзар сом дукхагIа а йолаш.

ДIахо дийцар докладчика республикерча торгови организацеша товарооборота планаш кхоачаш ца яр а цар балхацара кхоачамбоацараш а.

Бюджета хьалхашка шоай тIалоацамаш кхоачашдаьд моттигерча промышленностои ейгача промышленностои, хьалхарчо 1051 эзар соми шоллагIчо 1125 эзар соми а деш.

Во болх бу аьнна белгалъяьхар докладчика кхачан товарий предприятеш, «Сельстрой», «Чечингстрой». Эггара харцахьара гIулакх да, даь оалхаш сов да а яздеш, паччахьалкхен ахча дуилга.

1960 шера коммунальни боахамгара 30100 эзар сом доход хилийта лаьрхIад, хIаьта из хургья 1959 шерачул 9756 эзар сом дукхагIа.

1960 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР бюджета юкъе гIоргда налогехи, 3 проценти заемахи, ахчани хIамай лотерееехи хьахургдола 110478 эзар сом.

Коммунистически партеи Советски правительствоси хаддаьза йоакхо ярах къахьегамхой вахар тIехь-тIехьагIа тоалуш а латт, хIаьта цу гIулакхо сберегательни кассашкара ахчаш дукхагIа а хулийт. 1960 шера сберкассаш декхарийла а я 1959 шерарчул 25 миллион сом ахча дукхагIа хилийта.

Боккхача теркамца ладийгIар депутаташа а бийха баьхкараша а нов. Дарсигова 1960 шерарча паччахьалкхен бюджета расходаш ювцача доклада даькъага.

1960 шерарча Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджета расходаш, 1959 шера 481389 эзар сом мара ца хиннача, 520243 эзар сом я, е 8,1 процент дукхагIа. Расходашта лаьрхIача дерригача ахчах халкъа боахам дегIабара 121402 эзар соми социально-культурни гIулакхашка 371497 эзар соми дIадохийтаргда. Дерригa а 94,7 процент ахча дIадахийта лаьрхIад халкъа боахами культуреи дегIайоалаяра. 1960 шера бюджетах лаьрхIача ахчал совгIа боахама организацейи предприятейи чотах 160590 эзар сом дIадохийтаргда халкъа боахам дегIабара.

Дикка моттиг дIалоац расходашта юкъе юртбоахам дегIабарга дIагIоргдолча ахчо а. Цу гIулакха хьожадаьд 15699 эзар сом. Наькъаш гоадара 4965 эзар сом хьожадаьд. Ерригача расходий 70 процент дIалоац социально-культурни гIулакхашка дIадохийтача ахчо. Дешара гIулакхашка 193163 эзар соми культурно - просветительни гIулакхашка 25797 эзар соми дIадахийта лаьрхIад. 1960 шера 24604 эзар сом хьожадаьд школаш-интернаташ хьалъяра, из да 1959 шера бюджетах лаьрхIа хинначул 7570 эзар сом дукхагIа. Духхьал берий учрежденеш лелаяра 17615 эзар сом ахча хьожадаьд.

Дикка ахча хьожадаьд кадраш кийчъяра а. Цу гIулакха дIадахийта лаьрхIад 14220 эзар сом.

144203 эзар сом, 1959 шера хинначул 9720 эзар сом дукхагIа, ахча дIадахийта лаьрхIад 1960 шера къахьегамхой унахцIено лораяра гIулакхашка. 1959 шера 5620 эзар сом мара ца хиннача социальни обеспечене гIулакхашта 1960 шера 6470 эзар сом ахча хьожадаьд бюджета тIа.

Паччахьалкхен управлене органаш лелаяра Нохч-ГIалгIай АССР бюджета тIа белгалдаьд 22029 эзар сом, е 1959 шера хинначул 1105 эзар сом кIезигагIа.

ССКП XXI съезде нов. Н. С. Хрущева белгалдаьхача бесса, йоахар докладчика, вай декхарийла да Советски, боахамеи, кхыйолча организацейи аппараташ лелаяра дIадода ахча лохде.

Дукха моттигаш я яхаш дийцар докладчика, учрежденешка бокъо йоацаш аппараташ лелаярах зенаш даь. Финансай министерства болхлоша тохкамаш даьча 360 предприятешкеи учрежденешкеи йоагIачул совгIа 97 единиц лелаяьй, хIаьта 862 эзар сом алапий а деннад. 86 сага окладал совгIа 8670 сом а деннад. Культура министерства, бокъо а йоацаш, 12 эзар сом мах бола кабинетни гарнитур ийцай.

Районнийи городийи бюджет 1959 шера хинначул 66263 эзар сом дукхагIа хилар а дийцар цо. Iалаьмаге доккхий декхараш латт 1960 шера районнии городийи къахьегамхой депутатий Советашта хьалхашка. Уж декхарийла я шоай бюджеташ кхоачашъе а паччахьалкхен планаш кхоачашъе а. Бюджет дика кхоачашъяьяц яхаш йийцар докладчика Гудермесскии, Сунженскии, Каргалинскии, Наурскии районаш, Грозный, иштта кхыяраш. Шоай бюджеташ кхоачашъяьяц яхаш йийцар Первомайскии, Советскии, Веденскии, Урус-Мартановскии, Шалинскии районаш.

Райсоветий исполкомашеи цар финансови органашеи ларттIа тIахьожам ца лелабарах, йоахар докладчика, дукха моттиг я паччахьалкхен ахчаш диаь. Масала, Ачхой-Мартановски райбольнице лочкъадаьд 90,0 эзар сом, Назрановски районерча Экажкъонгий - Юртарча юкъерча школе 13380 сом лочкъа а даьд, 27000 сома зе а даьд.

Бокъо йоацаш паччахьалкхен ахчаш доадеш моттигаш нийслу Нохч-ГIалгIай совнархоза предприятешка а.

Новкъостий депутаташ, аьлар ший доклад йистейоалаш нов. Дарсигова, 1960 шерара бюджет кхоачашъярца вай республика халкъа боахами культуреи лакх а лургда, къахьегамхой вахар кхы а дикагIа тоа а лургда! Из сийлен декхар кхоачашдара махулла къахьега деза министерствашa, ведомствашa, райисполкомаша, боахамеи кхыйолчеи организацеша, партийни органашка доал а долаш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) Л. И. Шадыжева (Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат), С. Я. Езнева (СССР Лакхехьарча Совета депутат), А. И. Точиев, Е. С. Авилова, П. С. Еременко, I. Д. Гуноев (Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташ), Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета пхелагIча сессе перерыв йолча хана.

И. Плиева сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА V-гIа СЕССИ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Бюджетни комиссе члена И. А. Аванесова яьчa содоклада тIара

— Министрий Совето тIаена 1960 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен план могаяри Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен бюджет чIоагIъяреи предложени йоалаю Комиссе, — аьлар содокладчика.

Иштта 1960 шера 1 январе бюджетах юхедисача ахчах министерствошгеи исполкомаштеи халкъа боахама социально-культурни гIуллакхашта а финансированена а бюджетал совгIа 2 млн. сом хьожадарах дола дош Министрий Совета дIа тIа диллара йола предложени а йоалаю Бюджетни Комиссе.

Республика промышленносто шера йола план толамца кхоачашъяь яле а, йоах содокладчика, шоай планаш кхоачаш ца еш дукха предприятеш я. Цхьайолча предприятеша арахеца продукцеш дика хилац.

Арахеца продукци брак хиларахи пайда ца боалаш йолча расходехи хула зе хIанз а доккха да. Иштта продукци брак хиларах совнархоза укх шера 9 бетта хинна зе 2 млн. сом совгIа да.

Дукха кхоачамбоацараш да бахача наха эша хIамаш арахецара промыслови кооперацe балха юкъе а. Бахача наьха хьашташ кхоачашдара кIезига терко ю юрта боахама министерствас а.

Моттигера промышленность дегIайоалаяра Министрий Совето йоакхо еш ца хилар, белгалдир дIахо содокладчика.

Цхьайолча предприятеша доаггIача тайпара дIаахийта дац дIахьожадаь ахча. Иштта хьунеи дахчах хIамаш ечеи промышленноста управлене (начальник нов. Герасимов) бокъонах боацаш 9 штатни болхлой, 50 конторашка болх беш бола болхлойи лелабаьб. Леспромхозашка 374 эзар сом цар алапешта дIа а дохийташ.

Бокъонах доацаш дахийта ца дезача дукха ахча дIаахийтад республикерча совхозаша а.

ДоаггIача тайпара къахьегамеи материальни рузкъаш дIахьежадар а дIаахийтар а, йоах содокладчика хIара боахама болхлочун закон хила деза.

Докладех хинна пренеш

Докладаш йистеяьлча эггара хьалха къамаьл дир депутата **А. А. Гунько.** Цо белгалдир Старопромысловски районерча къахьегамхоша укх шера даьха доккхий къахьегама толамаш.

Къаьстта дика къахьийгад районерча, буровикаша. Бурув тохара шера йола план 20 ноябре кхоачаш а яь хIанз 1960 шера чотах болх беш ба уж.

Балхацара цхьадола кхоачамбоацараш гуча а доахаш нов. Гунько, дийцар № 2 йолча кирпишкий заводе тIаюлла кирпишк ю цех хьаелла лаьрхIа хинна хиларах, хIаьта укх шера 4 млн. сом дIа а дахийта йистеяккха лаьрхIа хинна из 1 млн. сом совгIа ахча дIа а дахийта из хьаяра балхаш соцадаьд. Иштта ледара лел районе культурно-бытовой гIишлош хьалъяра балхаш а. Цхьаккха акханара кинотеатр дац районе, хIаьта долаш дараш а гаьнна кхоачамбеш дац бахача наха. Цу гIулакха терко е еза культура министерствас. КIезига йоакхо ю бахача наьха хьашташ кхоачашдара коммунальни боахама министерствас а. Электрически сердало, хий, кхыдола наха эшаш дола хIамаш доацаш моттигаш я районе хIанз а.

Цу тайпарча гIулакхий йоаггIача тайпара терко яр а уж кхоачашдар а дех аз, аьлар нов. Гунько.

ДIахо къамаьл даьча депутата **Ш. Ш. Эпендиева** ший къамаьл хетадир Грозноерча школай балха.

— ССКП XXI съезда решенеш кхоачаш а еш халкъа дешар тоадара чIоагIа къахьег халкъа дешара органаша, — йоах цо. — ЧIоагIа лоархIам а беш леладу городерча школашка политехнически дешар хьехара гIулакх. Школаш эргаяхара гIулакх дизза чакхдаккхара дикагIа торонаш йолаш я городера школаш. Промышленно - производственни мастерскешка производственни дешар Iомаду 9—10 классашкарча дешархоша.

Городерча школашка кхаь сменах дешар хьехилга махулла сихагIа дIададаккха дезаш хилар белгал а деш дувц дIахо нов. Эпендиева, городе школаш хьалъяра гIулакх чIоагIа мела лелаш хиларах.

Боккха лоархIам болаш я хIанз болх беш болча кагирхой школаш. Укх шера городе болх беш цу тайпара 13 школа я, цар чу дешаш 13969 саг а волаш. Бакъда царех дукхагIа йола школаш дийнахьа болх беш йолча школашка кхоалагIча сменах болх беш я, хIаьта лаьрххIа ший цIенош долаш школа цхьаккха а яц.

3 эзар совгIа бер да городе уж дIа чу эца кхоачам хиллал йолаш йолча берий яслешкеи детсадашкеи моттигаш ца хилар бахьан долаш цар чу дIа чу ца эцаш, йоах. ДIахо нов. Эпендиева, хIаьта из гIулакх иштта оттара керттерадарех бахьан берий учреждѐнеш хьалъяра гIулакх мела лелаш хилар а да. Цхьайолча организацешкареи учреждѐнешкареи сов дола цIенош берий учреждѐнешта дIаделча ниийса хургдар. Цу тайпара торонаш йолаш я Грозне.

ЧIоагIа ледара лел городе медицински учреждѐнеш хьалъяреи улицашкара наькъаш тоадареи гIулакх а.

— ССКП XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачаш а еш дукхагIа юрта боахама продукташ яхара декхараш дика кхоачашдаьд укх шера Наурски районерча къахьегамхоша, — аьлар къамаьл даьча депутата **Г. И. Илюхина.**

Районерча колхозашеи совхозашеи укх шера паччахьалкхенга дехкад 7 эзар совгIа тонн ялат, 1900 тонн дулх, 5 эзар тонн шура, 1,5 миллион фуъ, 7 эзар тонн комсаш, 515 тонн исхалеш ду тха, иштта кхыдараш а.

ДIахо дувц нов. Илюхина, хьайбаш дебадара а цар продуктивность лакхъяра а даьхача толамехи, хIаьта цу даькъе хьажкIех баьннача боккхача пайдахи. ТIеххьарча пхе шера чIоагIа дегIаденад тха доаккхилга, йоах цо, хIаьта 1953 шера доаккхаш хинначул 60 процент дукхагIа а доакх районе тха. Цхьабакъда, хIаьта а ерригача торонехи кхоачамехи бизза пайда эцара гIулакх ледара лел районе.

Йоккха торонаш я Наурски районе исхали доаккха тха доалла жа дебадара, духхьала уж леладе даьгIенаш а 127 эзар гектар я цига.

Цудухьа, йоах нов. Илюхина, семилетка йистейоаллаш 190 эзарнега кхоачаш жа дебадара декхар оттадаьд районерча къахьегамхоша шоашта хьалхашка, хIаьта семилетка цу даькъе пхе шера кхоачашъе а лерхI.

ДIахо дувц цо районе комсаш лелаяра гIулакхах. ХIанз ворхI эзар гектар я районе комсаш, 1960 шера уж хургья 9,5 эзар гектар, хIаьта 1963 шера 18 эзар гектарага кхоачае а лерхI уж. Цунга хьежжа лакхлургда комсаши, чхьагIари доаккхилга а.

Районе больницешта лаьрхIа кхоачам болаш цIенош ца хилар бахьан долаш бахача наха медицински гIулакх делга во латташ хилар а, хIаьта нах баха моттигаш тоаяь хозяреи керда цIенош хьалдареи гIулакхаш мела лелаш хилар а, цу даькъе районе новкъостал де дезаш хилар а белгалдир нов. Илюхина.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча моттигерча промышленноста министра нов. **А. В. Висаитова** дийцар, маяра ССКП ЦК декабрьски Пленума накъа яха социалистически яхь а йоаржаяь къахьийгача моттигерча промышленноста министерства предприятей коллективо, ханал хьалха, укх шера 15 декабре валовой продукци арахецара шера йола план кхоачашъяь хиларах. ХIанз планал совгIа цаI ах миллион сома маьха продукци арахеца къахьегаш я местпрома коллектив.

Моттигера промышленность дегIайоалаяра 1960 шера йолча плана хетадир нов. Висаитова дIахо ше даь къамаьл.

1960 шера планах, укх шера хинначул 9,4 процент дукхагIа валовой продукци арахеца, хIаьта йиъсаьна кирпишк 13 проценти, тIаюлла кирпишк 3,5 проценти, мебель 10 проценти дукхагIа арахеца лаьрхIад местпрома предприятеша. 1960 шера хьалхарча квартале хьалъяь яргья шера 500 эзар квадратни метр рубероид арахецаш йола завод, иштта кхы дIахо а.

Шоай министерства балхацара цхьадола кхоачамбоацараш дIа а доахаш дIахо местпрома предприятеш шер а еш 1960 шера министерства планах лаьрхIачул дукхагIа ахча хецар дийхар нов. Висаитова.

ДIахо къамаьл де дош лу депутата **О. Б. Айдаева.** Цо дувц Октябрьски районерча Кердача поселке школа ца хиларах, из бахьан долаш берий дешара гIулакх поселке во лелаш хиларах. Укх кхаь шера электрически сердало йоацаш бах поселке баха нах. Поселка юкъе гIолла чакхйоал электрически лини, бакъда цхьа трансформатор а оттаяь цIеношка дIа чу йилла мара езаш йоаццаше а из гIулакх вIаштIехьадаккхац.

Иштта во да поселке хин гIулакх а. ЦаI ах эзар нах бахача поселке 4 кран оттаяьй, царех кхоачам хилац, хIаьта дукха ба поселке гаьна дIа а ухаш ги дехкаш хий кхухьаш нах. Поселке бахача наха медицински гIулакх делга во лелаш хилар а белгалдир нов. Айдаева.

Къамаьл даьча депутата **В. Р. Эльмурзаева** дийцар, укх шера Грозненски районерча къахьегамхоша семилетка хьалхарча шера даьхача толамех. Укх шера районерча къахьегамхоша соахка хиннaчул 7-зза дукхагIа доакъар Iалашдаьд, ялат кийчдаьд. Колхозашкеи совхозашкеи дикагIа йола балха опыташи, Iилмаса карагIдаьннари юкъе кхахьара а механизаци яра а гIулакхаш дика вIаштIехьадаьха да районе.

Ше дIахо даь къамаьл районе бахача наькa хьашташ кхоачашдара хетадир нов. Эльмурзаева, хIаьта уж хьашташ кхоачашдара шоашта республикански организацеша новкъостал дар а дийхар.

ДIахо къамаьл даьча депутата **Е. У. Ушурмаевас** Ножай-Юртовски района эшача гIулакхашта — хьехархоштеи лораштеи чубаха цIенош а больница а хьалъяра, артезиански гIув яккхара дукхагIа ахча хецар дийхар. ДукхагIа терко е еза юрташкарча клубай. Ший къамаьл чакхдоаллаш, йоах цо, дукха ха йоацаш Беное газ кораяьй, из газ сихагIа бахача нахага кхоачаргйолаш болх бе беза, хIаьта Ножай-Юртара Беное бода никъ билла бакхара новкъостал де а деза.

— Первомайски районерча къахьегамхоша сийленца кхоачашдаьд ССКП ЦК декабрьски Пленума сийна тIаийца хинна декхараш, — йоах къамаьл даьча депутата **А. И. Точиева,** — Дулхи, шуреи, тхаи, ялати дохкара шера йола паччахьалкхен план тIеххкхоачашъяьй районо. Дика хьокхамаш долаш чакхдоакх ер боахама шу А. Шериповеи С. Орджоникидзеи цIерахча колхозаша.

ДIахо районерча дикагIа болча хьайбаш леладерий цIераш йоах цо, хIаьта соахкарчул дикагIа доахан Iангара дахареи юртбоахама техника тоаяреи гIулакхаш районе лелаш хилар белгал а ду.

Бакъда хIаьта а дуккха кхоачамбоацараш да районерча боахамий балхашта юкъе. Детта доахани жаи дебадара гIулакх во лел районе, хIаьта иштта во лел бахача наьха культурно - бытовой хьашташ Iалашдара гIулакхаш а.

Кхоачамбоацараш балхацара дIададахара дукха къахьег оаха, йоах дIахо нов. Точиева, бакъда цхьадола гIулакхаш республикански организацеша новкъостал ца дича тхога кхоачашдулургдолаш дац.

Мелача хин гIулакх во да районе, лерттIа хьалъяь бани яц, дукхагIа йолча юрташка электрически сердало яц, хIаьта культуран ЦIа дац, эшаш я районе дукхагIа тикаш. Мужеча, Серго Орджоникидзе Музей уллача хозача моттиге дом отдых диллача бакъахьа дар.

Уж лакхехьа мел дийца дешаш кхоачашдара района новкъостал дар дийхар нов. Точиева ший къамаьл йистедоалаш.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела депутата **М. А. Дорохова** аьлар:

— Республика Лакхехьарча Совета 5-гIча сесси ювца а чIоагIъе а аьнна Министрий Совето тIаена 1960 шера республика халкъа боахам дегIабоалабара плани госбюджети ерригача паччахьалкхен планахи бюджетахи цхьа дакъа да, хIаьта вай парте ленински къаман политика къаьгга хьа а хьокх цо, вай мехкарча ерригача халкъа республикашкарча къахьегамхой вахара-хьал тоадара хадданза йоакхо еш из хилара тешам а лу.

Вай республикера къахьегамхой беррига советски нах санна шоай низ ца кхабеш семилетка заданеш кхоачашъеш доккхий толамаш а доахаш къахьегаш ба.

Республикерча промышленни предприятейи, капитальни гIишлош хьалъяреи, боахамеи балхашта юкъе дукха кхоачамбоацараш хинна хилар а, хIаьта уж кхоачамбоацараш хинна децаре кхы а лакхагIа хьокхамаш долаш къахьета йиш йолаш хинна хилари белгалдир дIахо нов. Дорохова. Цу даькъе местпрома а продтоварий а министерствaштеи респромсоветаи, хIаьта иштта совнархоза цхьайолча предприятештеи критика а йир цо.

Совнархоза предприятеша программа кхоачашъяра дика къахьийгад укх шера, йоах нов. Дорохова, бакъда наха боахаме эша товараш арахецара балха юкъе дукха кхоачамбоацараш да хIанз а. Совнархозо 1960 шера укх шера хиннaчул кIезигагIа колбасни изделеш арахеца лаьрхIа хилар а ниийса лархIа йиш йолаш дац. Предприятеша арахеца продукташ дика хилац, уж дикагIа хургйолаш болх тоабе беза.

Республике дикагIа лоархIаш а экономически чIоагIагIа ярех а районаш я Сунженскии Грозненскии районаш, цхьабакъда шоай ерригача торонехи кхоачамехи бизза пайда а эцаш декхараш кхоачашдац цу районаша. Къаьстта ледара леладу районашка 100 гектар лаьттан тIара лаьрхIа дукхагIа продукташ йоахилга. Цудухьа хьалхагIа тIехьаюсаш хинна районаш а цу районашкарчул дукхагIа юрта боахама продукташ йоахаш я. Иштта соахка а тIехьа цу районел тIехьаюсаш хинна Урус-Мартановски район дукхагIа йолча юрта боахама продукташта дуккха хьалха яьнний царел. Цу гIулакха уйла е декхарийла ба Сунженскии Грозненскии районашкара къахьегамхой.

Шура яккхара паччахьалкхен план кхоачашъяь яц вай республике. Цу гIулакха чIоагIа уйла е а из тоаде а деза.

ЧIоагIа во латт тракторашта ремонт елга. 20 декабре кхаччалца 45 процент мара кхоачашъяьяц шера йола план. Беррига низ тIабахийта беза дика кийчо а яь семилетка шоллагIча шера бIаьстан балхаш дика чакхдахара.

Вай республика, йоах нов. Дорохова ший къамаьл йистедоаллаш, 1960 шера халкъа боахама план толамца кхоачашъяра мел эшар долаш я.

Пренех къамаьлаш дир депутата **Б. Д. Давыдова,** продтоварий министра **С. М. Налаева,** депутата **Г. В. Калагова,** коммунальни боахама министра **А. Т. Дегай,** депутата **Б. Ф. Сайко.**

Рационализатора ткъо предложени еннай

Новгрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе Бацун Александра болх бу ялх шу гаргга ха я. ТIехдика рационализатор ва из хIанз.

Укх шера ткъо рационализаторски предложени еннай нов. Бацуна. Цо инженераца Иващенкоца цхьан дага лаьца «Сульфироване процесс хувцарах» йолча предложене 440 эзар сома пайда беннаб завода укх шера.

Шии творчески болх кхы а лакхбаь, семилетка план ханал хьалха кхоачашъе тIаийца декхараш кхоачашдеш завода коллектива хьалхарча мугIарашца хила лерхI цо.

СУРТА ТIА: Бацун Александр.

И. Плиева, тексти сурти.

Дика почтальон

Хьунаштеи лоамаштеи юхxе наькъаш во хилар бахьан долаш, ваха а ва а хала йолча улл Сунженски районера «Красный Октябрь» яха колхоз. Цу колхозера къахьегамхой 3—4 километр вIаши гаьна йолча шин хуторе бах. Колхоза 6—7 километр гаьна уллача почтови отделенера почта кхухьаш болх беш ва почтальон Колоев Ахьмад. Сецца гIетте почтови отделене а ваxе Грознечул 2—3 сахьат мара тIехьа ца доалийташ къахьегамхошка дIакхоачийт цо письмош, газеташ, журналаш.

Цо болх беча шин шера, баркал аьнна мара цхьаккха а саг цунна леткъа, письмо, газет, журнал, кхыдар ший ханнахьа дIа ца кхачийта, тувладалийта, доаль моттиг яц. Ший болх дика бар бахьан долаш колхозникаша сий деш а царна дукха везаш а ва почтальон Колоев Ахьмад.

Х. ДЖАБРАИЛОВ.

Технически говзал лакхъяра

Школа профессеш Iомаяраи технически говзал лакхъяраи «Старогрознефть» НПУ электромонтажни цеха автоматика групперча болхлоша дIададаь гIулакх тIехь-тIехьагIа чIоагIагIа хьаллоац Грознерча химически завода коллективо. Дукха ба сайриийнарча школашка, подготовительни курсашка институтий заочни отделенешка дешаш завода болхлой. Боккхача лоархIамера гIулакх да подготовительни курсашка дешилга. Грозненски нефтяной институте деша баха безам бараштa чIоагIа новкъостал ду цига хьайийлача подготовительни курсаша. Юкъера а юкъера-технически а образовани йола 80-нел тIех саг ва дешаш.

Дукха ха я химико-механически техникум а яьккха Сафонов Александр завода цехе смена начальникалла болх беш вола. Массайолча хана ший технически кхетам а, говзал а кхы а лакхъяра подготовительни курсашка дешаш ва Сафонов. Социалистически яхье яьннача завода сменашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Сафонова сменас. ХIанз коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхара чуйийна къахьегаш я из смена.

Иштта турбокомпрессорни № 7 йолча цеха йоккхагIа йолча мастера нов. Л. Пархоменкос а лаьрхIад инженер хила. Дукха рационализаторски предложенеш йоалаяьй цо балха юкъе, хIаьта хIанз заводе болх а беш нефтяной институте заочно дешаш я из.

Шоашта могар ду комсомола комитета членаша ВЛКСМ ЦК Пленумо баь къонача болхлой общеобразовательнии культурно-техническии говзал лакхъяра бола соцам кхоачашбара.

Г. ЗАСОРИН.

Лораш кхоачам хиллал бац

Дика барти цхьоагIои йолаш я Каргалински районни больницера лорий коллектив. Цу больнице болх беш ба говза специалисташ: берий лор Н. И. Сажина, терапевт А. А. Козорес, медсестраш нн. Л. И. Братусь, Т. Васюкова, А. Небериикутья, кхы дуккха бараш.

Цхьабакъда, лораш геттара кIезига-м ба больнице. Вийтта хила везача ворхI лор мара вац цига. Цудухьа шоаш Iомаяьча говзалах баь ца Iеш кхыча говзалех а болх бе безаш хул лораш. Масала, эпидемиолог вола нов. Корнилов инфекционнии хирургически отделашка а болх беш ва.

Цу больнице лораш ца тоъалга шийна ховше а царех кхоъ лор говзал лакхъе деша вахийтав унахцIено лораяра Министерства. Говзал лакхъелга-м дика гIулакх дар. Цхьабакъда, иштта кIезига болча лорех нах деша бохийташ хилча, царна меттел кхыбола лораш бахийта а, цхьа хIама де дезар.

Эшаш бола лораш ца хиларах пигаатта операци еш а Шелковской больницера а Грознера а лор воалаве везаш хул.

Кхоачам хиллал молхаши инструменташи яц больнице. Во вIаштIехьабаьккхаб физически рентгеновски кабинетий болх. Больнице сушилка ца хилар бахьан долаш, литта барзкъаш докъаде моттиг яц. Цу дерригача кхоачамбоацараша чIоагIа новкъарло ю больницa балха.

Уж кхоачамбоацараш дIададаха а больница лорашца, молхашца, инструменташца, кхыча хIамашца а Iалашъе а еза республика унахцIено лораяра Министерства.

М. ХАМХОЕВ.
(тха корр.).

Дешархоша сайре кийчъяьй

Грознерча № 1 йолча юкъерча школа лакхерча классашкарча дешархоша керда шу тIаккхоачаш еш йола сайре кийчъяьй.

Керда шу тIаккхоачаш кийчъяьча сайрене дакъа лаьцац школа шеф йолча «Грознефтегеофизика» треста коллективо. Цо двигатель, электрически лампочкаш, иштта кхыйола хIамаш еннай школана.

Боккхача сакъердамца из сайре чакхъяккха лерхI дешархоша.

Б. ЛЬЯНОВ,
10-ча класса дешархо.

Хьаькъал котдоал

НЬЮ-ЙОРК, 27 декабрь. («Правда» корр). 1959 шера календара тIеххьара листаш кхоачалуш латт. Историе чу доалаш латт кхы цхьаькха а шу, хIаьта цунца цхьана итт шерара ха а. 1959 шу—къаьстта шу да. Дукха ха йоацаш шоайцига хинна Советски правительства керте латтар безаме а дог гIаддаха а тIаийцача американцашта дага латтаргда ер шу — дукха хьийжа гIулакх — дунен халкъашта юкъера хьал тоадара юхь дIайолаяь шу а долаш. «1959 шерара гIулакхаш машарах бола керда тешам ба» — йоах «Нью-Йорк геральд трибюн» яхача газето.

Керда шу тIаккхоачаш дикагIа йолча кхоаненах чIоаггIа теш саг. Иштта дIадоладаьд из гIулакх. Цудухьа чIоагIа гIадбахар миллионаш бола американцаш паччахьалкхений эггара керте латтараш Париже вIашагIкхетача дакъа лаца ше раьза хиларах Эйзенхауэрга, Макмилланга, де Голлега Советски правительства керте латтача Н. С. Хрущева яздаь письмош шоашта дайзача.

Рейтера агентства Вашингтонерча корреспондента яхачох, США столице «раьза ба» парижски совещане дакъа лаца СССР-а Министрий Совета Председатель кийча хилара. Цу совещане дакъа лаца Н. С. Хрущев раьза хилар «ДIадахача кIирагIа хинна эггара доккхагIа дола хIама да», йоах «Нью-Йорк джарнел-Америкэн» яхача газето. Духхьал хьа ца оале а, американски кепайоазон дуккха органаш мукIарло ца дича яланзар Париже вIашагIкхета а тIехьатIайоагIача хана йиъ паччахьалкхен столицашка хан-ханнахьа вIашагIбеттабала а бaь барт къовсаме латта дешаш паччахьалкхений эггара а керте латтараша вIашагIа а беттaлуш къоастадар эггара а ниийсагIа бола никъ лерхIача советски дипломатe керда котало хилара.

«Тамаш е езаш дац малхбузерча паччахьалкхенаша хьийхача ваха премьер Хрущев раьза хилар (совещане е оттаяьча хана раьза ца хилар дIаийккхача)», яхаш яздy «Стар» яхача Вашингтонерча газето. «Дукххача хана» паччахьалкхений эггара керте латтарий совещани хилийта гIерташ хинна премьер Хрущев чIоагIа раьза хилар иштта ше хьийхача ваха», яхаш яздy «Нью-Йорк таймс» яхача газето ший редакционни статья тIа. Цунца дувзаденна газето белгалдоаккх, Советски правительства керте латтачо яхьийта посланиш дунен халкъашта юкъера кхоххкам мел бе лерхIаш «дукха ха йоацаш Советски Союзо даьча гIулакхаша маяххара хилар».

КIайча цIени госдепартаментеи викалий уйла ювцаш, США кепайоазув теш, Париже совещани е оттаяьча хана новкъарло ерг ца хиларах. «Нью-Йорк геральд трибюно» Вашингтонера йоах, цу деша хьакъеxьа «берриганей йолча уйлах чехкка барт а хургба, дипломатически наькъаца къоастадарал совгIа кхы хIама а эшац цу гIулакха». «Стар» яхача газета дешашца аьлча, «шийла тIом» хьаллоаттабераш гIерт Советски правительства керте латтачо денна жоп американцаш хьалхагIа «тхьовса а бaь», тIаккха «хIалак бе» лаьрхIа гIулакх да ала. Цхьабакъда, американцаш теша тигац цу Iовдалча хабарех. «Хье а ваха, нах а бахийта», яха лозунг вIаши нах боабеш беча тIемал дувцилга йоацаш дикагIа хиларах долча бакъдолчо аьнна оттаяь авци лерхI газето совещани е хиннача бартах. «Шенча дегаца переговораш е кийча хилар гаьнна толашагIа да ультиматумели вIаши халахетараш дарали,— яхаш белгалдоах «Нью-Йорк геральд трибюно». Долла хIама хIалак деча тIемга вуга ультиматумаш дукха бIаргаяйнача вай дуненна доккха дика гIулакх да из».

Советски Союзаи Иракаи юкъера къахьегама гIулакхаш

БАГДАД, 27 декабрь. (ТАСС). Тахан Багдаде кулгаш яздаьд иракски промышленноста лаьрхIа квалифицированни кадраш кийчъергйола дешара централаш яхкара Советски Союзо Иракски Республика дергдолча технически новкъостала хьакъехьарча соглашенена.

Соглашенега хьежжа Ираке хьалъергйолаш я хIанзарча оборудованеца, дешара кабинеташца, лабораторешца кийчъяь йола 10 профессионально-технически центр. Цо йиш хулийтаргья хIара дешара центрга квалифицированни технически кадраш кийчъярал совгIа. Иракски Республика эшаш йола тайп-тайпара промышленни продукци арахеца а.

Китайски Халкъа Республика. Ланьчжоу-Цинхай яхача машинновкъа Цинхай-Тибетски лоамашка эгара хьалха рельсаш латта никъ булара Синин яхача городера Малхбоалехьа дIахьалхашка болх. Сининаи Ланьчжоуи юкъера никъа моттиг поезда лелаш йиначул тIаьхьа беш ю. Ланьчжоу-Цинхайски машинновкъа Ганьсу провинцерча Ланьчжоу яхача городера болалу. Цайдамски бассейне мехкдаьтта доаккхача моттиге чIагIа дIахьош булларалла ю.

Сурта тIа: Хуанцуй яхача хи тIа тулла латт Ланьчжоу-Цинхайски машинновкъа.

Лю Си-чуна сурт. Синьхуа агентство.

Бхилайцаша яьккха керда къахьегама котало

ДЕЛИ, 27 декабрь. («Правда» соб. корр.). Бхилайски металлургически завода индийскии советскии коллектив керда къахьегама котало а яьккха чакхдоаккхаш йоалл 1959 шу. Днепродзержински инженер-строитель И. П. Фадеев керте латтача бригадо металлургашка дIаеннай шоллагIа доменни пишк.

Бхилайски завода керттерча инженера Н. В. Голдина тха корреспондентага хоам бир: «Тахан Iуйрийн моттигерча ханах 11 сахьати 15 минути яьлча болх дIаболабайтаб шоллагIча домени пишкага. 12 сахьата хьалйиза езаш хинна пишк 7 сахьата хьалйиза яьккхай. Советски Союза хьаяь пишка ерригa механизмаши аппараташи геттара дика болх беш я. Кхоана денз дIа чон арахеца йоалургья домна».

Н. ПАСТУХОВ.

РАДИОПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

7.20 «Юрта боахама технически прогресса Iилмахой» беседа (эрсий меттала).

7.35 — Пионераштеи школьникаштеи передача (нохчий меттала).

7.50 — Объявленеши передачай программеи.

8.45 — «Сердало» газета обзор (гIалгIай меттала).

9.00 — «Шоана дукха деза иллеш» яха концерт.

15.00 — Кердача шера хетаяь передачаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттaшка).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — «Лукаше хинна къовсам».

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1—«Цхьан истребитела истори».

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2:30, 4:30, 6:30, 8:30, 10:30.

ЗIамига зал № 2 — Берий сеансаш—«Дошо дIоагIилг» Долалу 9.

«Лейх бола фаьлг» — долалу — 11.

ЗIамига зал № 3 — «Мультипликационни фильмах дола сборник». Долалу 9.15 — 10.15:

«Малышка» — 11:15, 1.15, 3.15, 5.15, 7:15, 9:15.

«Родина» яхача кинотеатре

«Лукаше хинна къовсам».

Долалу: 10.50, 2.30, 6.10, 9.45.

«Лакхерча обществе бода никъ».

Долалу: 12.40, 4.20, 8.

Городе Грозне, Красноармейски улицах, № 11, квартира 16 вахаш волча **Лащев Иван Андреевича** суде деннад г. Грозне Роза Люксембурга улицах 31/52, квартира № 1 яхаш йола **Гугиева Эмма Николаевна** ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Грозне Сталински района 3 участка халкъа судо.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23: редактора зам. — 2-07-01; белхтохкама секретара — 2-25-72; Корректорске—2-30-91; партийни вахареи экономики отделий — 2-25-72;

СФ03688 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Заказ 7812